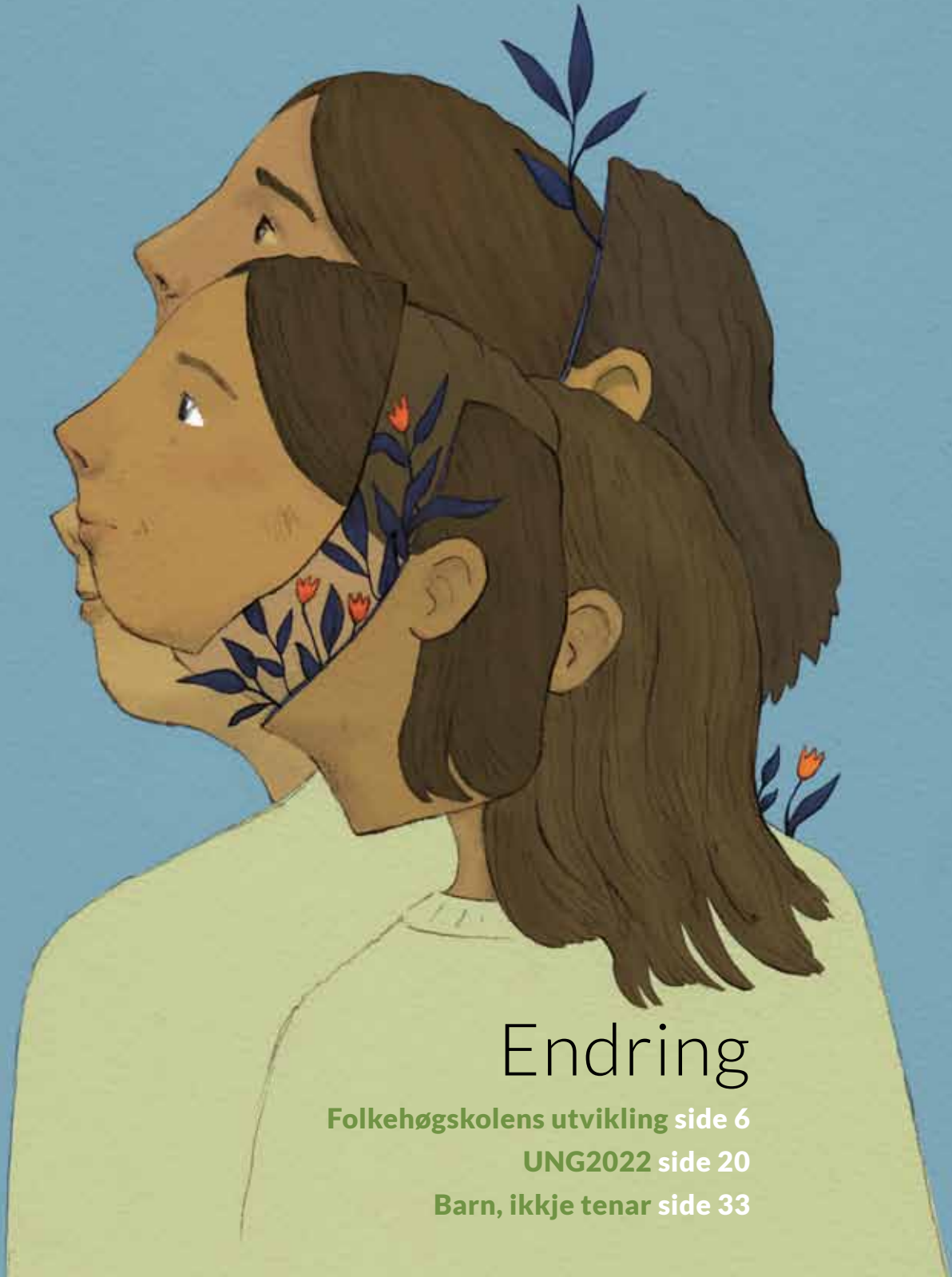

steg

Tidsskrift for kristen folkehøgskole nr 4 • 2021 • 85. årgang

Endring

Folkehøgskolens utvikling side 6

UNG2022 side 20

Barn, ikkje tenar side 33

Tom Arne Møllerbråten,
redaktør

Fem år – mye er endret, mye er likt

Det har nå gått fem år siden vi endret navn og retning på medlemsbladet vårt fra *Kristen folkehøgskole* til *steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole*. 20 nummer er det blitt, 960 sider, og mange viktige temaer har fått vår oppmerksomhet. Det har vært et privilegium å få jobbe med dette. Første nummer i 2017 hadde temaet Oppdatert. Det er det vi prøver å være som kristen folkehøgskolebevegelse i en verden som endrer seg. Mye har endret seg på disse årene, Covid-19 har rystet oss, men det meste er også ganske likt.

Her er et lite utdrag fra min spalte i første nummer av *steg*: «Vi beveger oss. Vi er i bevegelse. Vi flytter oss fra et punkt til det neste. Skritt for skritt. Steg for steg. Små steg om gangen. (Derfor *steg* med små bokstaver.) Stegene er nåtid, aktivitet i nåtid. For hvert steg vi tar, setter vi spor etter oss. Sporene er fortid. Hvor vi har gått og hvor vi kommer fra, er svært viktig for oss, enten vi tenker på individuelt nivå, som kristen folkehøgskolebevegelse eller som mennesker skapt av Gud. Men stegene vi tar nå, bestemmes av hvor vi vil, hvilken retning vi velger. Framtiden er sporløs, men ikke målløs. Vi må ha et mål, i det minste må vi ha en retning.» Disse ordene repeterer jeg gjerne, selv om jeg skal innrømme at vi slurver med å alltid skrive *steg* med små bokstaver.

Vi har fått flere nye folkehøgskoler de siste fem årene. Mange nye linjer. Og flere skoler har skiftet navn. Hvilke endringer de neste fem vil bringe, vet vi ikke. Men det er spennende tider vi lever i. Er kristen folkehøgskole i går og i dag det samme, ja, til evig tid, for å omskrive et bibelvers? Hva må bevares og hva kan forandres uten at vi mister oss selv? Hva må stå fast?

Vi skal ikke være fanger av historien og fortiden, men bevissthet om vår arv tror jeg er svært viktig for at vi ikke skal bli fanger av nåtiden. Forfatteren og historikeren Tom Holland har nylig vært i Norge. Etter å ha skrevet flere store bøker om romersk og gresk historie, gikk det opp for ham hvor mye vår kultur er preget av kristen tro. Men det har de fleste av oss glemt. Historie er viktig for at vi skal vite hvem vi er. Når vi vet det, er det fortsatt stort spillerom for gode endringer i møte med samfunn og kultur.

Jeg er takknemlig for alle bidragsytere til *steg*, både i dette nummeret, og i disse årene. Tusen takk! Jeg er også glad for å bringe videre Leon Haugsbøs gjennomgang av folkehøgskolens endringer etter Andre verdenskrig. Dette foredraget holdt han på Tillitsvalgskonferansen i høst. Hildegunn Gjesdal Tennebø's bibeltid fra Årsmøtet til NKF kan du også lese. Den gjorde inntrykk på mange.

God lesning! •

Ordspr 4,23:

Bevar ditt hjerte framfor alt du bevarer, for livet går ut fra det.

Tom Arne

Steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole
Utgitt av Noregs Kristelige Folkehøgskolelag (NKF) og Informasjonskontor for kristen folkehøgskole
Pb. 9140 Grønland, 0133 Oslo

Telefon: 22 47 43 00
E-post: nkf@ikf.no
NKF på nettet: www.folkehogskole.no/nkf

Mål og visjon:
steg – tidsskrift for kristen folkehøgskole er medlemsblad for NKF, men har også som mål å nå ut til en bredere leserkrets både i folkehøgskolen, skoleverket, media og i samfunnet. *steg* skal være et blad for faglig fornyelse, inspirasjon og debatt knyttet til de kristne folkehøgskolenes hverdag, pedagogikk, formidling av kristen tro og arbeid med dannelse.

Utgivelser: Fire nummer i året

Redaktør: Tom Arne Møllerbråten
tom.arne@sagavoll.no
Telefon: 91 57 11 57

Journalist: Marit Asheim

Redaksjonsråd:
Tom Arne Møllerbråten
Marit Asheim
Marie Wiland
Andreas Melberg
Ruth Silje Boklund, Stavern
Øystein Vegge, Sunnmøre

Design: Kristin Skeie Antoine, KSA_design
Trykkeri: 07 Media AS
Forside illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Abonnement: Kr 200,-

Norges Kristelige Folkehøgskolelag (NKF)
Gunnar Birkeland, (leder NKF)
Geir Ertzgaard, Svalbard
Aina Minde Lemming, Nordfjord
Helge Kjøl jr., Molde
Janne M. Severinsen, Sagavoll

Informasjonskontor for Kristen Folkehøgskole (IKF)
Kjersti Versto Roheim, Sagavoll (leder)
Erling Helland, Bakketun
Gunnar Birkeland, (leder NKF)
Hildegunn Gjesdal Tennebø, Nordfjord
Tor Inge Askeland, Kristiansand

Sekretariat
Andreas Melberg, daglig leder, andreas@ikf.no
Marit Asheim, informasjonsrådgiver, marit@ikf.no
Johan Smit, økonomirådgiver, johan@ikf.no
Hilde Haugen, administrasjonssekretær, ikf@ikf.no
Marie Wiland, rådgiver skoleutvikling, marie@ikf.no
Mette Røstum, informasjonsrådgiver, mette@ikf.no
Terje Wehus, informasjonsrådgiver, terje@ikf.no
Steinar Sundvoll, organisasjonsrådgiver, steinar@ikf.no

Innhold

- 4 Mobil funnet
- 6 Folkehøgskulen i endring
- 8 Planlagt endring
- 10 Endring av navn
- 11 Psykologisk trygghet
- 12 Elevens endring
- 14 Lysninger
- 16 Bærekraftig mat
- 18 Øyeblikk
- 20 UNG2022
- 24 Etter Utøya
- 26 Pedagogen Sture
- 30 NOUs leder
- 32 Bokanmeldelse
- 33 Bibeltid av Hildegunn

- 36 Steg fra siden
- 38 Syng livet!
- 40 Internatlederen
- 43 Folkehøgskolerådet
- 44 Internasjonalt utvalg
- 46 Quiz og kryssord

Mobil funnet og gratis pizza

Av **Andreas Melberg**,
daglig leder i NKF og IKF

I forrige uke mistet jeg mobilen i en travel Oslogate. Ingen verdensbegivenhet, men her skjer mye bra i etterkant som varmer en mørk og kald novemberkveld. Gjentatte forsøk på å ringe opp mobilen gir resultater etter en time. Mannen i andre enden har funnet mobilen på gata. – Bare å komme ned til pizzasjappa på hjørnet, kommer det med skjelvende stemme. Han fryser tydeligvis.

Møte med mobilfinnere kjennes diskusjonen om kraftpriser litt mindre relevant. Han bryr seg nok ikke stort, når huset å varme opp mangler. Med bare en tann, skjelvende stemme og ustø gange blir mannen på 70 mitt koblingspunkt på langt mer varme enn vann, kull eller olje kan gi. Smilet og ordene som han gir varme fryseringer som jeg har med ennå.

Medmennesker. – Takk for at jeg fant mobilen din. Ser ut som du trenger den. Har ikke brukt for sånt jeg.

Eieren av pizzasjappa bryter inn og forteller at fritt påfyll av mat, varme og samtale gir både han på 70 og han selv gode dager. Medmennesker. En andakt bare det. Det oser av omsorg i blikket hans. Varmen overføres til den frosne mannen som stammende gir meg mobilen jeg hadde mistet. Det er julekveld, nåde og koronahilsen på en og samme tid.

Betingelsesløs. Vi har koblet oss på Europa, og både kraften og prisen flyter fritt. Strøm kan bli dyrt og uansett betalingssevner trenger vi varme og lys til jul. Jesus kobler oss på både lys og varme uten krevende investeringer. Vår far rekker oss hånden og tar oss inn til seg. Det settes ingen betingelser om fine klær, men det kan også være dress om du vil. Ingen oppførsel som kvalifiserer, men det godtas også gode gjerninger. Gratis viser Gud seg gjennom Jesus, slik at vi kan hente varme i Guds kjærlighet.

Guds godhet. Her ligger kraften i julens budskap. Kontakten med en kjærlig Gud opprettes og opprettholdes. Vi kan med våre menneskelige styrker og svakheter skinne og gi våre medmennesker et glimt av troens kjerne. Det kan skje på mange måter. Jeg møter det daglig.

I menneskemøter merkes duften av Guds godhet. Vi kan godt kalle det under. Gløgg serveres og varme blikk sendes uten forbehold. Kapitalisten gir sin gevinst til gode formål og det er gode hjelpere på pizzahjørnet uten hverken penger eller hus. Familie og venner som i praksis elsker sin neste som seg selv.

Varme. Det er ingen selvfølge at hverdagen har godhet som hovedingrediens. Derfor gjør det godt at vi på ny, hver jul, kan koble oss på fortellingen om at Gud sendte sin sønn til verden. Koblet oss på slik at vi kan gi varmen videre.

Efeserne 5 1-2

Ha Gud som forbilde, dere som er hans elskede barn. Lev i kjærlighet, slik Kristus elsket oss og ga seg selv for oss som en offergave, en veluktende duft for Gud •

Gud, gi meg sinnsro til å akseptere det jeg ikke kan forandre, mot til å forandre det jeg kan, og forstand til å se forskjellen.

Reinhold Niebuhr

Folkehøgskulen i endring

NKF er berar av den kristne folkehøgskulerørsla. I vedtektene er det formulert slik: «Føremålet med Noregs kristelege Folkehøgskolelag er å styrkja og forma ut den kristne folkehøgskulerørsla med forankring i kristen vedkjenning».

Av Leon Haugsbø

To tradisjonar. Folkehøgskulen er eitt skuleslag men har to ulike tradisjonar, kvar med sin historiske og ideologiske bakgrunn. Samstundes har vi i mange samanhengar hatt bruk for, og stor nytte av, å stå saman i arbeidet om folkehøgskulen. Det gjeld først og fremst i skulepolitiske spørsmål knytt til skuleslaget. Det gjeld også i forhandlingar om løns- og arbeidsvilkår for personalet. Staten ved departementet og Utdanningsdirektoratet har også hatt bruk for å forholde seg til folkehøgskulen som eitt skuleslag.

Folkehøgskulerådet. Dette var bakgrunnen for at dei to organisasjonane oppretta eit felles organ, *Folkehøgskulerådet* i 1953. Det var leiarane og nestleiarane i dei to organisasjonane som var medlemar i rådet og skifta på leiarskapen. Men premissane for arbeidet i rådet var det organisasjonane som gav. Å gi skuleslaget gode rammevilkår har vore ei hovudsak i alt skulepolitisk arbeid.

Arbeidet med folkehøgskulelova med forskrifter og dei til dels store endringane som har vore gjort gjennom åra, har vore stort og viktig for rådet og sentralt for samarbeidet mellom dei to organisasjonane.

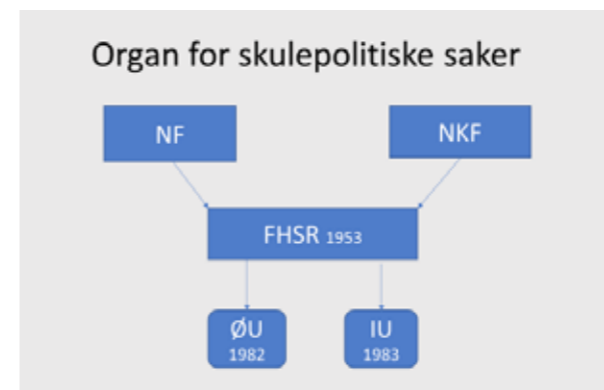
Likeins har det vore avgjerande at skuleslaget har stått samla og fronta felles interesser inn mot det politiske miljøet.

Fleire utval. Etter kvart vart arbeidsmengda om samarbeidsspørsmål som galdt skulane og medlemne/personalet på skulane større, og organisasjonane måtte skaffe seg meir spisskompetanse på fleire felt. Denne utviklinga førte til at NKF og NF oppnemnde fleire utval.

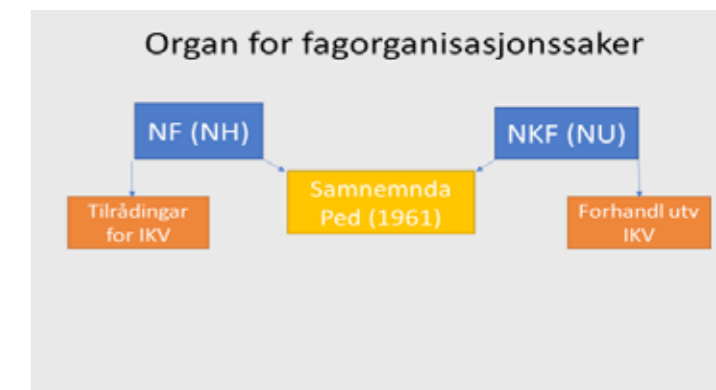
Økonomiutvalet vart eit underutval til Folkehøgskulerådet. Dette utvalet har arbeidd mykje med statstilskotet, korleis få ei rettferdig og solidarisk fordeling mellom skulane. Samtidig har utvalet fungert som eit rådgjevande organ for rådet og skulane.

Internasjonalt Utval (IU) kom til for å støtte skulane i internasjonalt arbeid som galdt bistand og folkeopplysning. Sjølv om mange av dei kristne folkehøgskulane hadde samarbeid med sine eigarorganisasjonar i slike spørsmål, vart IU likevel eit felles utval under Folkehøgskulerådet. Utvalet skulle støtte og motivere skulane i dette arbeidet.

Løns- og arbeidslivsspørsmål. Etter kvart som NKF og NF vart part i lønsforhandlingar for medlemne på skulane, vart det nødven-

Det var NKF og NF som oppnemnde medlemar til FHSR dei første tiåra. No oppnemner også informasjonskontora medlemar på lik line med NKF og FHF.

Organiseringa fram til 2006.

dig å sette ned eit utval som opparbeidde seg kompetanse på løns- og arbeidslivsspørsmål. Dette utvalet fekk namnet Samnemnda for NF og NKF og vart oppretta eit knapt tiår etter Folkehøgskulerådet. Samnemnda hadde ei sentral rolle i forhandlingar om løns- og arbeidsvilkår for pedagogisk personale heilt fram til 2006. Samnemnda vart viktig i arbeidet med og forståinga av årsverket i folkehøgskulen og den første arbeidstidsavtalen i 1994.

Forhandlingsutvalet for IKV-personalet var eit tilsvarande utval for tilsette i dei andre stillingsgruppene ved skulane, som ikkje hadde tariffavtale med staten. NKF var oppteken av at også IKV-tilsette skulle ha tariffesta løns- og arbeidsvilkår på lik line med pedagogisk personale. Dette utvalet vart sett ned av NKF og galdt berre NKF/IKF-skulane. NF organiserte det litt annleis. Der var det styret som utarbeidde og kom med tilrådingar til skulane.

Virke. I dei første åra av 2000-talet hadde tariffsituasjonen endra seg og vi fekk eit nytt forhandlingsmonster. Staten overførte arbeidsgjevaransvaret som dei hadde hatt for pedagogisk personale i folkehøgskulen til HSH (Handels- og Servicenæringens Hovedorganisasjon), som seinare tok namnet Virke. Samnemnda og Forhandlingsutvalet hadde ikkje lenger same funksjonen som tidlegare, og vart lagt ned. Forhandlingsfunksjonen

vart vidareført direkte av NKF og NF. Frå 2006 har alle tilsette ved dei private folkehøgskulane vore omfatta av den same tariffavtalen med Virke. Dei fylkeseigde folkehøgskulane har hatt tilsvarande avtale med KS.

IKF. Eit *Informasjonskontor for kristen folkehøgskule (IKF)* vart første gong drøfta på 1950-talet. I lang tid var informasjonsarbeidet ein del av NKF sitt arbeid. Først på 1970-talet fekk informasjonskontoret eigen sekretær. Hovudoppgåva var å gjere skulane kjent og styrke elevrekutteringa. Samarbeidet med dei frilynde skulane sitt informasjonskontor, IF (Informasjonskontor for Folkehøgskolen), har gradvis blitt utbygt og ført til mykje felles informasjonsarbeid.

Dei to informasjonskontora oppnemner no medlemar til folkehøgskulerådet på lik line med NKF og FHF.

Grundtvig. Gjennom alle åra har det vore NKF og NF som har teke initiativet til oppretting av utvala og vore premissleverandør for oppdraget. Utvala har fungert som arbeidsreiskap for organisasjonane. Folkehøgskulen har felles røter frå Grundtvig. Likevel må vi sjå utviklinga som ledd i samarbeid mellom to organisasjonar som representerer to rørsler med ulik ideologi og tradisjon. Der som vi evnar å samarbeide om det sentrale og ha ein fruktbar dialog bygt på respekt og forståing for kvarandre sitt særpreg, vil to

greiner gi eit større mangfald i folkehøgskulelandskapet. Det har vore ynskjeleg og nødvendig med eit godt samarbeid på mange sentrale område. Dette samarbeidet har hatt ei positiv utvikling og styrka skuleslaget.

Denne teksten er bygt på eit innlegg frå konferansen for tillitsvalde på Sanner i september 2021, og skal vise trekk ved den organisatoriske utviklinga av organisasjonane i folkehøgskulen. •

Noregs Kristelege Folkehøgskulelag (NKF)

heitte i mange tiår Noregs Ungdomsskulelærarlag (NU). Folkehøgskoleforbundet (FHF) heitte ei tid Norsk Høgskulelærarlag Noregs (NH) og ein periode Norsk Folkehøgskulelag (NF).

I artikkelen brukar eg berre NKF og NF som nemning for dei to organisasjonane sidan dei fleste utvala vart til i perioden då organisasjonane heitte NKF og NF.

Meir utfyllande stoff om dette finn ein i jubileumboka til NKF av 2014: For felles sak

Endring

som tar oss videre

Det var stor endringsvilje på de norske folkehøgskolene høsten 2020. Alle hadde «Den Store Hjemsendelsen», permitteringer og tapte inntekter friskt i minne. Endringene skolene innførte denne høsten var ikke et resultat av skolens ordinære skoleutvikling. Behovet for endring kom kastet på oss. Skolene kjente at det rystet i grunnen under. Nødvendigheten av å drive skole på en annen måte enn bare måneder før, var åpenbar.

Av Marie Wiland,
rådgiver skoleutvikling

Dag Ingvar Jacobsen skriver i sin bok *Organisasjonsendringer og endringsledelse* om forskjellen på planlagt endring og endring som skjer naturlig. Han sier at det meste av den endringen som skjer i en organisasjon, ikke er planlagt. Han sier også at mye av den planlagte endringen ikke blir gjennomført eller setter seg i organisasjonen. Forklaringene på dette er mange. Den jeg merket meg, var at ikke all planlagt endring nødvendigvis er riktig eller bra for organisasjonen. Da blir ikke tiltakene gjennomført eller opprettholdt.

Utvikling og brudd. Jacobsen deler planlagt endring i to former; utvikling og brudd. Utvikling er skrittvis justeringer som nye linjer eller fellesfag. Et annet eksempel kan være et nytt internatbygg som legger til

rette for andre måter å samles på og lære av hverandre. Dette kjenner vi godt igjen fra folkehøgskolen.

Men brudd, driver vi med det? Jacobsen beskriver denne formen for endring som total omveltning av det organisasjonen skal arbeide med, kanskje også helt nye målsetninger. Brudd i vår sammenheng kan være en gjennomgripende omlegging av skolens fagtilbud eller en form for re-start. Brudd kan også være at skolen får nye eiere eller legger om driften vesentlig. Det er flere eksempler på slike brudd i vår historie. Men skrittvis utvikling er en langt mer kjent form for planlagt endring i folkehøgskolen.

Bærekraft. Vi er ikke ferdige med pandemien og vi vet at tiden som kommer vil kreve mer bærekraftige måter å drive folkehøgskole på. Kan vi svare på disse utfordringene med skrittvis utvikling? Hva om vi må gjennomføre endring av den typen Jacobsen kaller brudd? Hva kan dette være, og hva vil det

«Den jeg merket meg, var at ikke all planlagt endring nødvendigvis er riktig eller bra for organisasjonen.»

innebære? Kan vi gå i brudd, gjennomføre store omveltninger, og fortsatt være folkehøgskole?

I en samtale om disse begrepene med Astrid Bjerke i «Framtiden i våre hender», spurte jeg om elbiler kunne være et godt eksempel på brudd. Astrid var klar i sitt svar: Nei, om vi sluttet å kjøre bil, ville det være et eksempel på brudd. Elbil er bare en utvikling.

Midlertidig brudd. Kan den digitale undervisningen som skjedde fra mars 2020 være et eksempel på brudd? Jeg har ikke kommet over uttrykket *midlertidig brudd* hos Jacobsen, men kanskje digital folkehøgskole var et slikt midlertidig brudd. I hvor stor grad elevene opplevde at digital folkehøgskole var folkehøgskole, varierte nok veldig. Alle ønsket seg tilbake til fysisk skole, og det var tøft å få beskjeden før påske om at det ikke ble mer folkehøgskole det skoleåret.

Noe av det vi lærte våren 2020 er blitt en del av vår hverdag. Vi som arbeider sentralt i folkehøgskolen har beholdt mange av de digitale

«Jacobsen sier at organisasjoner som er gode på skrittvis utvikling, sjelden får til å gjennomføre endringer av typen brudd.»

møteplassene i vår kontakt med skolene. Men i all hovedsak er digital folkehøgskole et tilbaketragt kapittel for elevene og de ansatte.

Imponerende. Situasjonen i 2020 krevde noe av oss og mitt inntrykk er at skolene leverte og vel så det. Det ble gjort et imponerende arbeide både våren 2020 og før skolestart høsten 2020. Det var mye usikkerhet og plan A, B, C og D. Like imponerende var det at planer langt ut i alfabetet også ble tatt i bruk i løpet av året. Nye løsninger ble laget etter som stadig flere utfordringer dukket opp.

Det er en kjent sak at vi er gode til å hive oss rundt i folkehøgskolen. Noen vil si at det er vår fortrukne arbeidsmodus. Vi kan ta det litt som det kommer og se hva som er nødvendige tiltak. Men pandemiøvelsen har vist oss at vi også kan stå i planlagte, krevende og langvarige endringsprosesser. Det gir håp for det grønne skiftet og skoleslagets forpliktelser her.

Skoleutvikling. Og jammen ble det skoleutvikling av dette også! Flere ansatte forteller om påførte endringstiltak som kommer til å bli faste prosedyrer framover. Jeg tror særlig mange merket seg at en noe «mykere» start på året var godt i arbeidet

med å bygge fellesskapet. Samtidig ble flere mer bevisst hva et gruppedelt skoleår kan gi, men også hva vi taper. Når det meste skal skje på linja, også det å bo og spise sammen, er det noe som blir borte fra fellesskapet.

En organisasjon gjennomfører et planlagt brudd når den ikke ser andre løsninger eller ser en stor fordel ved å gjøre det. Endringen må oppleves riktig, viktig og god. Det er nærliggende å foreslå at om vi sluttet å reise i folkehøgskolen, ville det være eksempel på et slikt brudd. Men kan andre endringer i form av brudd være like relevante og nødvendige? Ikke et brudd med å være folkehøgskole, men et brudd som tar oss videre.

Videre. Hva er et brudd som tar oss videre? Mange vil si at om vi begynner å teste elevene og til og med legger til rette for eksamener, da er vi ikke lenger folkehøgskole. Andre peker på hvem vi skal være skole for. Er vi et tilbud til alle uansett økonomi, kulturell bakgrunn, funksjonsevne, tro eller legning? Om svaret her er nei, kan vi få til det med en skrittvis justering av vårt tilbud eller krever det en større omveltning?

Enten-eller. En av de mest spennende tankene Jacobsen har om utvikling og brudd, er forskjellen på de organisasjonene som

velger det ene eller det andre. Han sier at organisasjoner som er gode på skrittvis utvikling, sjelden får til å gjennomføre endringer av typen brudd. Utviklingsmuskelen er blitt trent og god, mens den muskelen som kan drive gjennom et brudd, har fått ligge ubrukt.

Folkehøgskolen har vist at vi er gode på skrittvis endring. De siste årene har vi økt elevmassen betraktelig og det dukker stadig opp nye linjetyper, valgfag og aktiviteter. EPSI og skolesluttundersøkelser viser også at elevene er fornøyde med året sitt.

Nye muskler. Jeg tror pandemien satte oss i kontakt med den andre formen for planlagt endring, brudd. Vi brukte nye muskler, nye metoder. Vi satte oss andre mål og hva som ble sett på som tilfredsstillende resultat ble justert.

Pandemiåret har glidd over i NOU året. En rektor sa at dette året er folkehøgskolen oppe til eksamen! En særlig meningstett setning i vår sammenheng. Nå blir vi sett i kortene. Vi vet ikke helt hva som kommer, men vi må regne med noen nye utfordringer i oktober neste år. I disse dager lager vi pakkelister over hva som er absolutt nødvendig for oss å ta med på veien videre. Det er mye som er hellig og umistelig. •

Navneendring – snarvei til suksess?

Gjennom årene har en god del folkehøgskoler byttet navn. Grunnen er ofte et ønske om en tydeligere profilering og for å tiltrekke seg flere elever, men er det nødvendigvis en sammenheng mellom navnebytte og vekst i elevtallet?

Av **Mette Røstum**, informasjonsrådgiver i IKF

Mange folkehøgskoler har de siste tiårene endret navn på skolen. Gamle navn som Heimly og Fredtun er byttet ut med mer kjente stedsnavn. Grunnen er gjerne at man ønsker en tydeligere profilering i håp om å tiltrekke seg flere elever. Ofte møter forslaget om navnebytte motstand fra dem som har sterke følelser knyttet til det gamle navnet og ikke syns man skal kvitte seg med historien. Dette er ikke en sak som ser statistisk på sammenhengen mellom navnebytte og økning i elevtall, men pirker bort myten om at et navnebytte er redningen for en skole med sviktende elevtall.

Manglende geografisk kunnskaper. Flere skoler har byttet fra navn som Øytun og Fredtun til mer generiske stedsnavn. Noen skoler har byttet fra lokalt stedsnavn til et

navn som spiller på et større geografisk område og gjerne er mer allment kjent. Eksempler her er Rauma folkehøgskole som ble til Molde folkehøgskole og Holtekilen som ble til Oslofjord folkehøgskole. Vi ser at geografisk kunnskapene hos de unge har blitt dårligere og at de har nok med å holde oversikt over fylker og landsdeler.

Nostalgi. Det kan sitte langt inne å bytte navn. Sterke tradisjoner er knyttet til det opprinnelige navnet. Man skal ikke glemme historien og støttespillerne, eierorganisasjoner og kanskje også tidligere elever. Er du fortsatt en Borg-er når skolen nå heter Ålesund?

Større omlegging. Ofte skjer et navnebytte i sammenheng med en større jobb med profilering, bytte av logo, nytt slagord, samarbeid med nytt byrå, opprettelse av nye linjer med mer. Det kan involvere en prosess i personalet som fører til bevisstgjøring på hvem man er, hva slags skole man er og hva slags fortrinn man har som man ikke er bevisst på i det daglige. Dette kan være skolen som ligger i snøsikkert område, skolen ved fjorden eller den aktive skolen. Rendyrking av dette kan også gjøre at man blir bedre på sine særegenheter, finner sine unike posisjoner.

Et eksempel er Lofoten, som er et sted man forbinder med naturopplevelser i fjell og fjord og med fjellturer og skikjøring. Tidligere Vågan folkehøgskole skiftet navn til Lofoten folkehøgskole og har passende nok et linjetilbud innen dette segmentet.

En slik rendyrking av profilen kan føre til at elevene strømmer til, fordi dette er en skole med tydelig profil der søkerne skjønner hva de får ved å velge å gå et år her. Altså ikke bare en vanlig folkehøgskole med opplevelser og venner for livet, men aktiviteter til sjøs, fjells, i skjærgården eller i byen.

Viktigst er bevisstgjøringen. Det er fullt mulig å oppnå godt merkenavn og økning i elevtallet uten å bytte navn. Da er det bevisstgjøringen av profilen som er suksessfaktoren.

Rønningen og Sagavoll har sterke merkenavn. Noen har kanskje ikke noe å vinne på å assosieres med stedsnavnet, særlig hvis de ikke bruker nærområdene aktivt i linjetilbudet. Dette kan være skoler som ikke driver med hovedsakelig friluftslivsfag.

Så – tilbake til spørsmålet: Er et navnebytte snarvei til suksess? Da er svaret: Nei, ikke i seg selv. •

Psykologisk trygghet viktig for gode endringsprosesser

Det kan være mange grunner til at en folkehøgskole har behov for å endre seg. Den mest opplagte er at søkertallene synker. En annen kan være at styret eller ledelsen ønsker seg en annen profil på skolen. I begge tilfeller må personalet engasjeres og motiveres. Hvorvidt man vil lykkes med dette, avhenger nok av mange faktorer, men en av de viktigste er om personalet opplever psykologisk trygghet eller ikke.

Av **Tom Arne Møllerbråten**

Den amerikanske professoren Amy C. Edmondson er en av stjernene når det kommer til tenkning rundt dette temaet. I 2018 utga hun boken «The Fearless Organization». I Norge har Bård Fyhn skrevet sin doktoravhandling om psykologisk trygghet i team.

Rom for feil. Usikkerhet i personalet er neppe et godt utgangspunkt for en endringsprosess. Og alle endringsprosesser innebærer uforutsigbarhet, usikkerhet og risiko.

“What if, and I know this sounds kooky, we communicated with the employees.”

Hvordan blir min hverdag? Er det plass for meg? Er det rom for å gjøre feil på denne arbeidsplassen? Er det trygt å være i denne gruppen? Psykologisk trygghet kan roe ned denne uroen og gjøre endringsprosessen både enklere og bedre.

Teambuilding? Mange tenker at teambuilding er viktig for å bygge psykologisk trygghet. Fyhn mener slike eventer har begrenset virkning. Til NHH Bulletin sier Fyhn: – Psykologisk trygghet er ferskvare. Den tryggheten man bygget på den gode teambuildingen, holder seg ikke oppe av seg selv. Det avgjørende blir da hvordan vi kan bygge trygge team som presterer over tid, i møte med hverdagens utfordringer, tillitsbrudd, tøffe prioriteringer og uforutsette omstendigheter.

Sårbarhet. Lederen er avgjørende viktig for å skape trygghet i gruppen. Forskning viser at ledere som tør å aktivt søkte tilbakemeldinger, som fremstod som sårbare, økte tryggheten i gruppen. Men det hadde bare begrenset effekt hvis det ikke ble fulgt opp. – Det som viste seg å ha mer effekt på psykologisk trygghet i ledergruppa, var når ledere turte å dele kritiske tilbakemeldinger en selv hadde fått med de andre. Disse lederne fremsto mer dedikerte og troverdige. De viste sårbarhet på et høyere nivå, om en vil, skriver Fyhn på sin blogg gruppetenkerne.com.

«Livet er den beste skole, men

Et folkehøgskoleår er full av halvgode slagord og helstøpte festtaler. Du hører dem på åpningsfester, elevtreff og avslutningsfester. Noen ganger kommer ordene fra en høgt gira rektor. Andre ganger fra ei mor, en far eller elevene sjøl. I sånne taler er det ingen grenser for hvor mye endring som kan skje i løpet av et #fhsliv.

Av Øystein Vegge,
inspektør på Sunnmøre folkehøgskole

Heldigvis har de fleste av oss eksempler på at dette ikke bare er tomme ord. I en småhektisk arbeidshverdag er en av det viktigste drivkreftene nettopp det å få bety en forskjell i en ungdoms liv. Men ikke alle opplever den samme endringen som Samuel Massie. Han så på seg sjøl som en skoletaper da han suste rett fra ungdomsskolen og inn på en folkehøgskole nord for moralsirkelen. Knappe 15 år seinere, via en svipp innom Antarktis og «Skal vi danse», er han nå utnevnt av Kongen i statsråd til å være medlem av den nye NOU-en som skal se på folkehøgskolens plass i samfunnet.

Versjon 2.0. Ikke alle historier er som hans. Og jeg tror heller ikke nødvendigvis at en folkehøgskole-elev endrer seg så mye mer enn han eller hun ville gjort et år i militæret eller som førsteårsstudent i en storby med 25.000 andre studenter. Jeg tror bare endringen er annerledes. Jeg tror på begrepet påvirkning med respekt, og jeg tror på en kultur, et fellesskap og en heiagjeng i trygge rammer.

Det samme tenker kanskje staben på Stord Folkehøgskule også? Den ferskeste av alle landets folkehøgskoler har bare eksistert i noen uker, men har likevel bråkjekt valgt seg ut slagordet «Ei tid for endring». Og slagordet ser ut til å funke. I dag er i hvert fall skolen så godt som full. Det betyr nesten 100 elever på første forsøk.

Magisk. Men hva er det som gjør et «magisk år» til akkurat det? Hva er det elevene endrer seg til, siden vi tør å holde festtaler på festtaler om elever som subber inn døra i august og som ni måneder seinere forlater skolene dehydrert av tårer, men med ryggen rakere enn linjegymnastikk-kompisene til Grundtvig?

Ifølge Tom Tiller vet ikke elevene årsaken

folkehøgskolen tar kortere tid.»

sjøl engang. Ifølge han, som er professor i pedagogikk, handler endringsprosessene i stor grad om at folkehøgskolen som skoleslag kan beskrives med tre nøkkelord: Anerkjennelse, verdsetting og empati. I boka *Læringskoden* skriver han at det i folkehøgskolen skapes en kultur som motiverer for læring og som gjør elevene tryggere på seg sjøl.

Vern om dine favoritter. Klar for litt funfacts før vi går videre? Freia lager twist til folket og i en twistpakke er det alltid 18 ulike biter. Verken mer eller mindre. Sånn har det vært siden 1958. Skal en ny smak inn, så må en annen smak ut. Freia påstår at «alle har sin favorittbit». Derfor er slagordet deres «vern om dine favoritter».

Og hvis du tåler et lite sidespor til: Jeg har ei matrosjka-dukke heime, en sånn stabledukke skåret ut i tre som du overivrig kjøper på din første tur i Øst-Europa. Min matrosjka består av fem russiske presidenter som passer perfekt oppi hverandre. Jeg bruker dem som et eksempel på at vi alle er mer enn det vi ser ved første øyekast. Heldigvis.

Budskapet om at vi er «mer-enn-et-første-

«Jeg tror bare endringen er annerledes. Jeg tror på begrepet påvirkning med respekt, og jeg tror på en kultur, et fellesskap og en heiagjeng i trygge rammer.»

inntrykk» er i overkant banalt og sjølsagt. Likevel treffer budskapet best de dagene det er noen versjoner av oss sjøl som vi av ulike grunner velger å holde skjult. Eller som vi i hvert fall ikke lar utfolde seg i full skala. Versjoner som alltid blir små i fortellingen om oss sjøl.

From Russia with Love. I de tilfellene der Stord Folkehøgskule, og alle vi andre skolene, opplever «ei tid for endring», handler det nettopp om elever som av en eller annen grunn tør å vise nye sider ved seg sjøl. Som lar en av sine små matrosjka-dukker

få komme ut av skallet og få større plass. Som føler seg trygg på at dette er kvaliteter og egenskaper som blir tålt av roomie'n, klassekompiser og det store flokken. Da er det samtidig lettere å tåle seg sjøl også.

Det er her anerkjennelsen, verdsettingen og empatien som Tiller prater om kommer til sin rett. Eller for å bruke Freia-sjargongen: Det handler om at vi alle har vår egen favorittbit. Og det handler å verne om våre favoritter.

For som det står i Ordspråkene 4,23: «Bevar ditt hjerte framfor alt du bevarer. For folkehøgskolelivet går ut ifra det.» •

<< **Misforståelser.** Podcasten Lederpodden har et lengre intervju med Bård Fyhn. Tor Åge Eikerapen fra Lederpodden sier at han ser to misforståelser om psykologisk trygghet. Den første er at vi er trygge når vi har det hyggelig og koser oss. Slik trenger det ikke være. Den andre er at når vi har trygghet, kan jeg si hva jeg vil til mine kollegaer. Heller ikke dette er riktig. Det er ikke alt man skal si. Ærlighet er et honnørord i mange sammenhenger, men det er ikke sikkert at det er et mål at jeg alltid skal si alt jeg mener til enhver tid. En person i gruppen kan føle seg trygg til det, men vil da skape utrygghet hos andre.

Forutsigbarhet. Bård Fyhn sier i samme podcast at gjennom forskning ser man betydningen av at ledere må skape forutsigbarhet. – Sorg for at folka dine er oppdatert og fokusert slik at vi har et felles mindset. Det viktigste ledere kan gjøre er å se den enkelte, å si at «ditt bidrag betyr noe». Vi trenger en tydelig retning, aktiv ledelse, hvor vi skal, for å bygge trygghet. Du må bygge eierskapsfølelse hos de du leder.

Fyhn nevner at forsvarssjefen har sagt han vil ha lojalitet, ikke lydighet.

Kontrollbehov. Ledere bommer mest når de forsøker å kontrollere mer enn de burde. Det er kanskje den verste fella å gå i. I møte med usikkerhet er det mer enn noen gang viktig at ledere reduserer kontrollbehovet og skaper handlingsrommet for medarbeiderne. Ledere må vise at de har troa på sine medarbeidere, også når de føler seg små eller har mislyktes.

Gode endringsprosesser og et trygt personale hører nok nøye sammen. •

Utdrag fra boken

Lysninger av Sindre Skeie

Og det ble kveld, og det ble morgen, første dag.

Gud, for ditt ansikt skriver jeg disse ordene: Det var en litt søvnnig ettermiddag. Jeg var på et møte i kirken, hvor vi diskuterte hvordan menigheten kunne utvikle sin grønne profil.

Da samtalen dreide inn på hvordan klima og miljø kan berøres i forkynnelse, salmer og bønner, sa jeg noe jeg hadde tenkt på en stund: Jeg skulle ønske at det i kirken ble satt ord på sinnet, frustrasjonen, fortvilelsen og sorgen som mange bærer på, følelsen av avmakt overfor beslutningstakerne, og smerten over alt det biologiske mangfoldet som allerede er tapt.

Umiddelbart hørte jeg en stemme bak meg som sa:

- Men vi må ikke miste håpet!
- Flere andre nikket.

Denne reaksjonen møter jeg ofte. Mange er redde for hva som vil skje hvis vi snakker for høyt om sorgen og fortvilelsen.

Men å sørge over at noe er gått tapt, betyr jo ikke at alt er tapt, eller at all kamp og motstand fra nå av vil være meningsløs. Og dersom det likevel skulle være slik, at alt faktisk er tapt, så la meg få snakke om sorgen! Bare lytt, bare ta imot, bare si: Takk for at du forteller om din sorg.

Jeg ber ikke om trøst. Jeg ber bare om at fellesskapet tåler oss som sørger.

*Ennå blir natt til morgen.
Ennå vil godhet skje.
Ennå gir jorden grøde.
Si, hvorfor gjør den det?
Hvorfor, hvis alt er tomhet,
sildrer et vennlig regn
over oss på vår vandring?
Hva om det er et tegn?*

*Hvorfor vil noen fugler
fly når så mange falt?
Hvorfor gir solen lys til
den som har mistet alt?
Hva om det ennå finnes,
under vår ømme hud,
skjult i vårt redde hjerte,
noe som er av Gud?*

*Hva om Guds øre hører
bønnene som blir bedt?
Hva om vår skjulte smerte
likevel er blitt sett?
Ennå gir jorden grøde.
Si, hvorfor gjør den det?
Ennå blir natt til morgen.
Ennå vil godhet skje.*

Og det ble kveld, og det ble morgen, andre dag.

Gud, min skaper, her er jeg for ditt ansikt.

Du har hørt at jeg noen ganger takker deg. For eksempel når jeg, etter en lang arbeidsdag i Oslo, går av toget på Ås stasjon, og jeg vet at jeg snart er kommet hjem. Da kan jeg iblant takke deg. For tryggheten. For hverdagen. For at jeg er omgitt av mennesker som vil meg vel.

Å ha en hverdag er å leve med en grunnleggende trygghet. Men nå er den tryggheten i ferd med å forvitne for meg.

Hver gang jeg leser noe om skaperverket, nesten hva som helst, enten det er en beskrivelse av en blomst eller en observasjon av delfiner i Oslofjorden, så er det som et stikk i brystet. Jeg klarer knapt å høre en fugl som synger eller se en fisk som vaker, uten å kjenne tristhet. Hver gang noe minner meg på hvor vidunderlig skaperverket er, så rammer sorgen meg i samme sekund: Hva om også dette skal bli borte – ikke i en fjern fremtid, når solen en dag sluker jorden, men i min egen levetid? Kan vi overhodet snakke om hverdag da?

Og likevel: Fortsatt går verden videre. Det er som om de fleste ikke bryr seg, som om folk har nok med å leve i sin egen hverdag.

På mange måter er det jo det jeg vil, jeg også: å leve i hverdagen. Iblant slår det

meg hvor heldig jeg er, som får være del av en familie på fem mennesker som er glade i hverandre og lever tett sammen, på godt og vondt – kona mi og jeg og de tre barna vi har fått. Jeg kan kjenne på mange sterke lengsler, jeg kan ofte drømme om noe annet, men innerst inne har jeg en dyp takknemlighet over akkurat det hverdagslivet som jeg lever, og vet at jeg ikke ville ha bedt om noe annet liv enn dette, selv om jeg kunne.

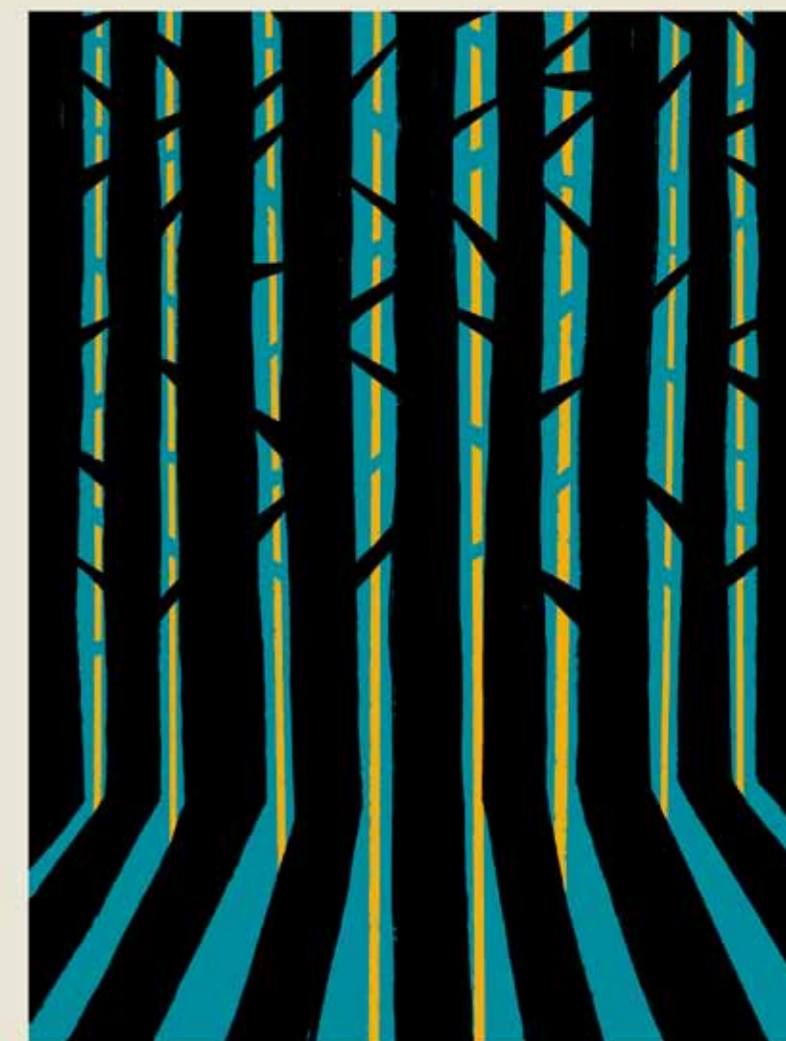
Gud, min skaper, jeg ønsker at barna mine også skal kunne leve i en hverdag når de blir voksne. •

Sindre Skeie er prest, forfatter, komponist og musiker. Han skriver nå på en doktorgrad.

- *Lysninger* er hans siste bok
- *Lysninger* kan bestilles på bibel.no

Sindre Skeie *Lysninger*

Bærekraftig mat

Av Brita Phuthi,
Internasjonal rådgiver Folkehøgskolerådet

Mat er et tema som engasjerer på folkehøgskolene – både blant elevene, og på tvers i personalet: Noen er opptatt av å redusere matsvinn, eller av at maten skal være god og næringsrik. Andre er opptatt av landbruk og hvordan maten blir produsert, eller å sette temaet i en global sammenheng. Her har vi samlet noen tips til hva folkehøgskolene kan gjøre av tiltak.

FNs bærekraftsmål berører særlig målene 2, 12 og 13 problemstillinger knyttet til matproduksjon og forbruk. På globalt og nasjonalt nivå må vi utrydde sult, oppnå matsikkerhet, bedre ernæring, og fremme bærekraftig landbruk (2). Vi må forbruke mer bærekraftig og kaste mindre (12), og utslippene knyttet til matproduksjonen må ned (13). Til eksempel kan CO₂-utslippene fra landbruket reduseres med 50 prosent ved å dyrke korn og grønnsaker i stedet for å holde dyr, ifølge forskning (forskning.no). Det å tilby veganske og vegetariske måltider på folkehøgskolen er derfor et viktig tiltak.

Matsvinn. Ifølge *Framtiden i våre hender* (FIVH) blir nordmenns matvaner stadig mindre bærekraftige: Hvert år kaster vi mer enn 300.000 tonn spiselig mat. Det vil si ca. 1/3 av all maten som produseres. I følge FIVH kunne maten vi kaster bare i Norge, mettet mer enn 840.000 mennesker.

Men det finnes løsninger – både som organisasjoner som FIVH jobber med, og andre

aktører. En av dem er VERDiMat, som holder til i Moss. VERDiMAT er et firma som jobber for å redusere matsvinn ved å distribuere overskuddsmat fra matindustrien til f.eks. folkehøgskoler. – I dag kaster produsenter og grossister store mengder fullgode varer som burde vært konsumert av mennesker. Dette er et bransjeproblem, men ikke minst et samfunnsproblem, forteller Mats Agstam i VERDiMAT. – Vi tar hånd om overskuddet av forbruksvarer gjennom å selge tørrvarer, kjølevarer og frysevarer som ville ha blitt kastet på grunn av emballasjeendringer, sesong, feilproduksjon, eller en holdbarhetsdato som nærmer seg, forklarer Agstam. Flere folkehøgskoler handler i dag fra VERDiMAT og sparer på den måten både penger og miljøet.

Holdbart.no er også en aktør som distribuerer overskuddsvarer som har kort eller har passert «Best Før Dato», er utgått av sortimentet, overproduserte varer, varer med pakningsendringer, i tillegg til sesongbaserte varer. Ved å selge overskuddsvarer som kan ha kort holdbarhet, eller sågar har gått litt over “best før datoen”, håper Holdbart.no

å bidra til å bevisstgjøre forbrukeren og på den måten redusere det store matsvinnet.

På matvett.no og spisoppmaten.no kan man finne mange gode tips og råd for dem som vil være «matreddere» og få tips til oppskrifter. Appen «To good to go» er populær for dem som vil redde mat og spare penger. «Dumpster-diving» («søppeldykking») er også noe folkehøgskoleelever har prøvd seg på, som absolutt er praktisk læring ved å se hvor mye spiselig mat som kastes. Alternativt kan folkehøgskolen gjøre avtaler med butikker om å ta imot overskuddsvarer ved stengetid.

Matkastelov? Norge har forpliktet seg til å redusere matsvinnet med 50 prosent innen 2030. Derfor ba Stortinget i 2018 regjeringen om å utrede en ny matkastelov, etter mye pådriverarbeid fra sivilsamfunnsorganisasjoner og andre. Det er Klima- og miljøverndepartementet som har ansvaret for å lage den nye loven, men det er usikkert når den blir klar, ifølge en sak TV2 laget i april i år. Til eksempel har Frankrike hatt en lov som

«I FNs bærekraftsmål berører særlig målene 2, 12 og 13 problemstillinger knyttet til matproduksjon og forbruk.»

forbyr de store matvarekjedene å destruere usolgte matvarer, vedtatt i 2015.

Eksempler på tiltak for å redusere matsvinn på folkehøgskolene: Mindre størrelser på middagstallerkener (for å unngå at man forsyner seg for mye), veiing av matsvinn daglig/ukentlig, servere restemåltider (veldig populært blant elevene), oppbevare maten på riktig måte, og økt kunnskap om hva som er spiselig mat og ikke.

Eierskap til endringer. Mat var også et tema mange av de vel 40 folkehøgskolene

som deltok i prosjektet «Aksjonsforskning og bærekraft – folkehøgskolen for fremtiden» tok tak i (2014–2017). I sluttrapporten for prosjektet kan vi lese at for å lykkes med bærekraftige endringer knyttet til mat er det viktig at kjøkkenet har eierskap, noe en av skolene forteller: «I fjor ble prosjektet «tredd nedover hodet» på kjøkkenpersonalet, med begrenset suksess. I år har kjøkkenet selv funnet en løsning. Ut fra dette har vi lært at dem som står nærmest tiltakene ofte har de beste løsningene, og at eierskap er viktig». (Sluttrapport for prosjektet, 2017, s. 27).

Samarbeid på tvers – både i personalet og med elevene er også en viktig for å få til endringer som varer – og som oppleves som positivt for hele skolen. Aksjonsforskningsprosjektet handlet om å undersøke, og teste ut hva som er gode løsninger for en bærekraftig framtid. Da er det lurt å både bruke tid på å komme frem til hvilke tiltak man skal sette i gang, og følge opp disse i fellesskap.

Tiltak for bærekraftig mat. Eksempler på tiltak som skolene gjør er: Redusere kjøttforbruket, kjøpe Fairtrade-produkter, lokal og kortreist mat, sesongbasert mat, lage mat fra grunnen, økologisk mat, dyrking og selvberging, samt forståelse for sammenhengen mellom dyr og mat. Det er også relevant å lære om forskjellen på klimaavtrykk på ulike typer kjøtt, sett i sammenheng med dyrevelferd.

I folkehøgskolens bærekraftvedtak fra høsten 2019 er ett av målene å redusere klimagassutslippene til folkehøgskolene med 40 % innen 2030. Hovedutslippene til skolene kommer fra reisevirksomheten (flyreiser), men selv om vi pr i dag ikke får målt utslipp knyttet til matforbruket til skolene, så er dette et tema som berøres gjennom kvalitative spørsmål i det årlige klima- og miljøregnskapet for folkehøgskolene. Her ser vi at mange skoler viser at de har et bevisst forhold til bærekraftig mat og har flere tiltak, som nevnt over, for å følge opp dette i skolehverdagen. I aksjonsforskningsprosjektet ble også bedre økonomi trukket frem som en positiv konsekvens av å ha økt fokus på bærekraftig mat, i tillegg til miljøperspektivet.

I tillegg til å sette i gang tiltak for bærekraftig mat på folkehøgskolene, kan skolene også engasjere seg i lokalsamfunnet og ellers i samfunnet – kanskje kan noe av det som er satt i gang på skolen overføres? •

Kjøttproduksjon/Forskning.no:
<https://forskning.no/landbruk-mat-miljo/enorm-utregning-sa-ille-er-kjott-for-miljoet/259128>

Øyeblikk

Mange skoler har dyktige fotografer blant både elever og personale. Vi ønsker å vise noen av bildene fra ulike skoler. Her er noen blinkskudd fra **Bjerkely folkehøyskole**.

Opinion:

UNG2022

RAPPORT OG MÅLGRUPPESTUDIE
OM UNGE I NORGE

Digitale liv og engasjement på pause

Mye har forandret seg etter lang tid med pandemi. UNG2022-rapporten som ble lansert i oktober har tatt temperaturen på hvordan livet til de unge er nå. Hvordan har en tid preget av nedstenging og lite sosial kontakt satt sitt preg på dem? Og hva betyr dette for folkehøgskolene?

Illustrasjon: Forsiden av UNG2022-rapporten

Av **Mette Røstum**,
informasjonsrådgiver IKF

Markedsundersøkelsesselskapet Opinion utfører hvert år en undersøkelse blant unge som munner ut i rapporten UNG. De benytter en rekke ulike kilder og metoder for å belyse og forstå unge i Norge. Målgruppen er aldersgruppen 15-25 år, og data er samlet inn både gjennom kvantitative undersøkelser og kvalitative innsiktundersøkelser.

Generasjon Z. UNG2022-rapporten som ble lansert i oktober har tatt temperaturen på

«Når det gjelder fremtidsvalg, er det flere unge som styres av tilfeldigheter.»

hvordan livet til de unge er nå. Hvordan ser de på fremtiden? Hvilke interesser har de, og hvordan har disse utviklet seg det siste året? Undersøkelsen ser på gruppen 15-25 år mens vi i folkehøgskolen er mest opptatt av de yngre. Denne gruppen kalles Generasjon Z og er født i tidsrommet 2000-2007. Det som karakteriserer dem er at de kjenner ikke til tiden uten internett, teknologi og raske endringer. De er en målrettet generasjon som stiller strenge krav til medmennesker og bedrifter.

Opinion har fanget opp 10 trender, og her er noen som er verdt å merke seg for oss som jobber i folkehøgskolen.

Engasjement på pause. Den tidligere så engasjerte Generasjon Z er som oss andre preget av pandemien og har satt engasjementet litt på pause. En knapp som ble skrudd på idet landet åpnet opp. Flere oppgir at de ikke har noen kampsaker de er opptatt av nå. Det er særlig engasjementet for miljø og klima som har falt. Dette har i flere år vært den viktigste saken for de unge, men i år blir den forbigått av mental helse. Nå er det på tide å ha det bra og leve det beste livet.

Men de som ikke har mistet engasjementet for klima og miljø, er fortsatt svært sultne på klimatiltak. Og det gjelder nærmere 4 av 10 unge. For folkehøgskolene kan det bli spennende å se om de unge fortsatt er opptatt av bærekraft i sammenheng med reising og mat. Vil det bli søkere til de grønne linjene i folkehøgskolen? Vil engasjementet øke igjen når livet normaliseres og pandemien føles lenger unna?

Gen krea. Denne kreative trenden er en av trendene som har forsterket seg aller mest under pandemien. Og i 2021 tar den to tydelige retninger:

«Det er særlig engasjementet for miljø og klima som har falt. Dette har i flere år vært den viktigste saken for de unge, men i år blir den forbigått av mental helse.»

<< 1. Digitale kreatører

Digitale verktøy har aktivert en ny verden med unge kreative sjeler som ikke er bundet av fysiske begrensninger. Unge skaper egne mediekkanaler, 3D-kunst og NFT-er. Digitale verk krever både skills, tid og kreativitet. For unge er denne kunsten like mye verdt som annen kunst.

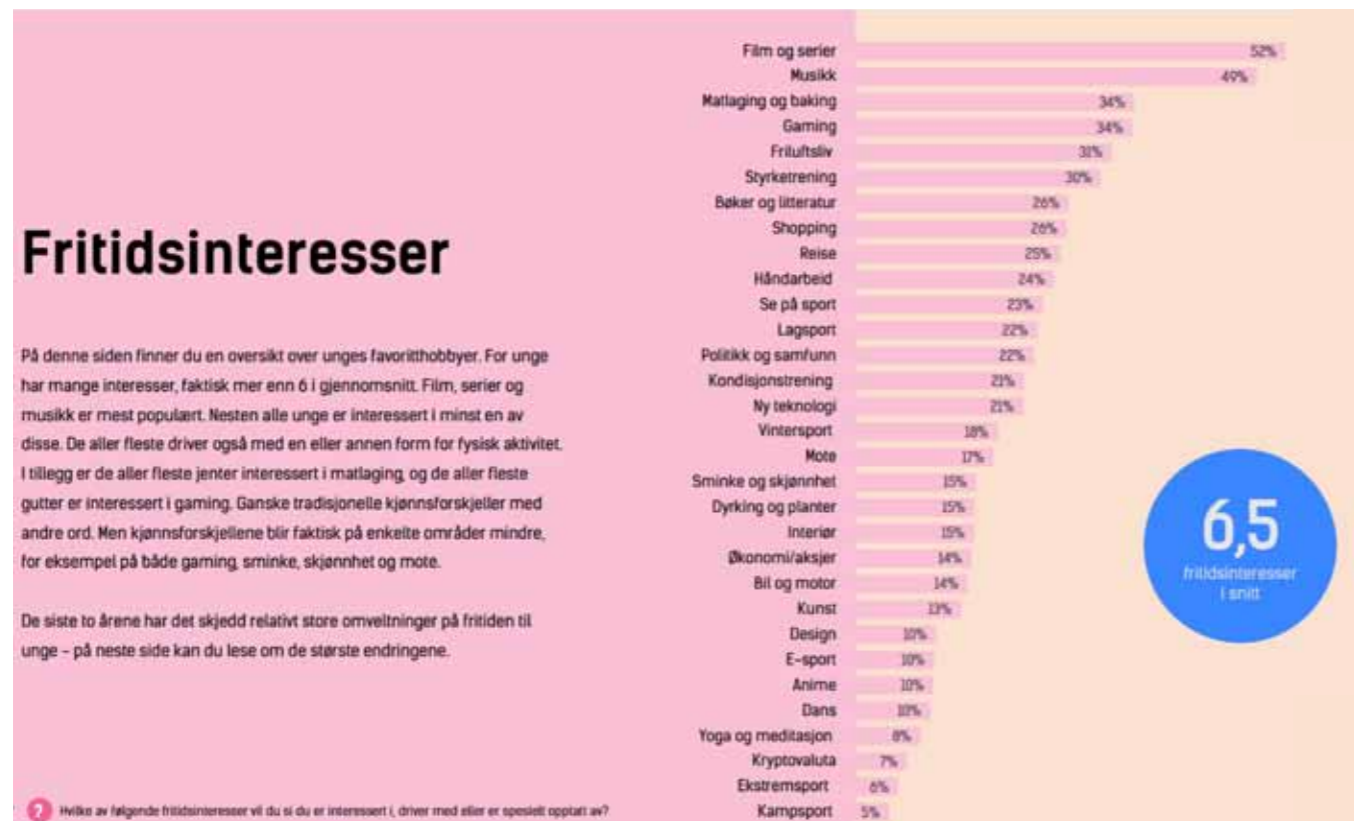
2. Back to basic

Appen Tise myldrer av håndtverksgründere. Alt det bestemor driver med – strikking, hekling, sying og brodering har blitt kult! Det skal godt gjøre å ikke bli hekta når SoMe florer av DIYs, hacks og inspo. Men ikke tro at tenåringsjentene strikker Mariusgenser.

Tenk heller vaginalys og heklede kropp-topper i pastellfarger.

Det siste kan være bra nytt for de kreative linjene i folkehøgskolen. Nå gjelder det å smi mens jernet er varmt og henge seg på interessene de unge har. Men de unge vil ikke bare bruke produktene som lages, de vil hacke dem. De vil ikke bare passivt konsumere innholdet ditt, de vil gjøre sin greie med det. Hvordan kan vi hjelpe unge å utforske sin kreativitet i det fysiske og digitale rom?

Get rich fast. En annen trend er Get rich fast (Min drømmelinje Aksjesparelinja eller bitcoin?)

Illustrasjon: Her er de mest populære fritidsinteressene. Her kan skolene finne inspirasjon til å starte nye linjer.

«Men de som ikke har mistet engasjementet for klima og miljø, er fortsatt svært sultne på klimatiltak. Og det gjelder nærmere 4 av 10 unge.»

Unge gutter gidder ikke lenger å se på at finanseliten, produsenter og store merkevarer tjener seg rike. De vil ta del i rikdommen og finner stadig nye og alternative måter å tjene penger på, som kryptovaluta og betalte streams. I Min drømmelinje-konkurransen som informasjonskontorene arrangerte i vår, kom det inn forslag som Aksjesparelinja og Bitcoin. Noen skoler som tar utfordringen?

Metaverset. Unge gutter møtes på det digitale gatehjørnet for å henge og drive dank. De vil spille, utforske, shoppe og treffe både nye og kjente mennesker i ett og samme online univers. Ja, vi har esportlinjer, men ellers er folkehøgskole helt klare fysiske og ekte opplevelser. Vi tror ikke den digitale verden kan overgå dette.

Jenter og gutter. UNG2022 ser også at det er forskjeller i hva gutter og jenter svarer. Jentene er generelt mer bekymret enn guttene. Kropp og mat oppleves vanskeligere, de er mer opptatt av psykisk helse enn guttene og jentene sliter også mer med egen psykisk helse. Samtidig engasjerer jentene seg i flere saker enn guttene, særlig miljø og klima der de også er mer bekymret enn guttene. Det kan også nevnes at jentene i større grad har planer om å reise de neste 12 månedene.

Gaming og YouTube. For guttenes del er gaming selve livet for veldig mange av dem. Guttene produserer og publiserer innhold på YouTube og bruker mer tid på internett daglig enn jentene. Samtidig gjør de det dårligere på skolen.

Bygd og by. Skillet mellom bygd og by har på mange måter blitt mindre de siste årene. Unge får mange av de samme impulsene på sosiale medier og i gaming-universet. Det som skiller by- og bygdeungdommen mest, er hvor engasjerte de er i ulike samfunnsaker, og særlig engasjementet rundt klima og miljø.

Unge på bygda gamer meir og har generelt lavere interesse for mote, bøker og litteratur enn ungdom i storbyen. Kjennskapen til utdanningsinstitusjoner er også lavere.

Aldersforskjeller. Hvis man sammenligner de yngste i undersøkelsen med de eldste, finner man noen forskjeller. De yngste, altså 15-19 år, er mer påkoblet det digitale livet (gaming, shopping og inspirasjon). Og er mer internasjonalt orientert. Dans, mote og lagsport er større interesser blant de yngste. Friluftsliv, interiør, dyrking, planter, bøker og litteratur appellerer mer til de eldste.

Tryggere valg. Flere forteller også at det å få en trygg utdanning og jobb er blitt viktigere for dem. Når de snakker om trygg jobb, handler det om å ta en utdanning hvor det er lett å få jobb, at man ikke mister jobben ved fremtidige nedstengninger (eller nye pandemier), og at kompetansen de tilegner seg kan brukes i flere jobber. Det er faktisk en liten nedgang på 4 prosentpoeng i antall søkere til høyere utdanning i alderen 19-24 år, sammenlignet med 2020. Skyldes dette utsiktene til digitalundervisning og manglende studentliv grunnet fortsatte korona-restriksjoner?

Tilfeldigheter. Når det gjelder fremtidsvalg, er det flere unge som styres av tilfeldigheter. De som er litt mindre ambisiøse og skoleflinke, velger gjerne en utdanning fordi de har hørt noen andre fremsnakke den, enten sosiale medier eller kjente.

Andre interessante funn innen fritidsvaner er følgende:

Styrke foran kondis. 15-19-åringene er dessuten mer opptatt av å velge mat og drikke som bygger muskler

Interessen for friluftsliv fremdeles er på et historisk høyt nivå selv om interessen har stagnert noe etter pandemien

Halvparten av unge planlegger å reise utenlands i løpet av det neste året

Topp 5. Disse 5 interessene rangeres på topp hos guttene: Gaming, film og serier, musikk, ny teknologi og å se på sport

Her er jentenes mest populære interesser: Film og serier, musikk, matlaging og baking, håndarbeid og shopping.

Rapporten blir presentert under Informasjonskonferansen på Lillestrøm i desember. Deltakerne der vil få hele rapporten tilsendt i etterkant.

Denne artikkelen bygger på følgende rapport: Botnen, T., Åmodt, A. Mogensen, B. Opinions UNG2022.

Rapport 4/2021. Oslo: Vulkan, Opinion

Du må ikke tie

Foto: Shutterstock

Av Geir Ertzgaard,
assisterende rektor på
Svalbard folkehøgskole

Hetsset. Vår oppgave var å skape et klima der det er lov å snakke om ting, og hvor det er lov å vise respekt. Men i sommer ble det ganske åpenbart: Vi har ikke klart det, som samfunn, og nå krevde ti års skadet ungdom sin plass.

I et VG-innlegg sist oppdatert 11. august forteller flere av de overlevende etter Utøya hvordan de har blitt utsatt for hets på en måte som de opplever som å ha blitt fratatt ytringsfriheten og tatt fra dem nattesøvnen.

– Det er en kjempestor utfordring for demokratiet at vi har politisk interesserte mennesker som sitter med viktige erfaringer fra det største terrorangrepet i Norge, som er bekymret for å uttale seg om tema fordi de er redd for å motta hets og trusler, forteller AUF-leder Astrid Hoem til VG i et innlegg oppdatert 11. august.¹

Ikke-tema. Jeg husker veldig godt sommeren 2011. Jeg husker også hvor klar jeg var for å bruke tid på det som hadde skjedd i klasserommet overfor elevene. Jeg rådførte meg med ungdommen selv, men fikk et klart svar tilbake som jeg fremdeles har stor forståelse for: «Ikke snakk om det. Det gjør for vondt.»

Så jeg lot være å snakke, men jeg lot også være å snakke eksplisitt om Utøya og 22. juli i årene etter: Den konkrete terroren ble et ikke-tema – helt fram til nå. Kan hende vi kom inn på det i enkelte sammenhenger, men det

var aldri en planlagt del av min undervisning. Antagelsen var at denne dagen var blitt et kollektivt traume som det trengs mer enn min kompetanse å ta tak i, og generasjonen som levde i skyggen av det måtte slippe å konfronteres med det hele tiden.

Ti år etter får vi altså disse rapportene: Jeg er ikke den eneste som har holdt kjeft. Det kollektive Norge har trått med silkefotter på Utøya, minnesmerker har blitt stående i vent fordi vi har vært redde for å støte noen eller åpne sår – noe som på mange måter er både prisverdig og ærefullt. Men det vi lar være å snakke om tar oss ikke videre.

For stille. Vi er dyktige i folkehøgskolen. Mange initiativer rundt demokrati viser seg på mange måter. Men i tilfellet 22. juli er min erfaring, og erfaringen skal vi dømme ut fra sommerens stemmer, at vi har vært for stille – for forsiktige – om det, og ved å være stille har vi vært med på å legge et felles lokk på en erfaring som mange har bært på i det stille mens de på innsiden har skreket og ropt til seg selv. Jeg håper dette bare er min erfaring, men jeg er litt urolig. Har Utøya, Regjeringskvartalet og terroristen vært en bihistorie i min historie- og demokratiformidling, noe jeg ikke våget å trekke fram i lyset av frykt for ... noe, ja, å ta i det som var alt for smertefullt? Er det vår felles historie i folkehøgskolen? Jeg vet ikke, fordi jeg kan ikke komme på at vi har snakket om akkurat det.

Ved å unngå de vanskelige ordene, får vi

aldri brukt dem, mens de overlevende tier av frykt for hva som vil skje hvis deres mareritt gjør det ubehagelig for oss? Stillheten skaper et vakuum, et hermetisk rom både utenfra og innenfra. En frykt som i videre grad kan ta fra oss friheten til å ytre oss om andre saker, frykten for å være politiske.

Demokrati. Demokrati og dannelse er ikke teoretiske begreper som vi behandler i akademiske rom, det er noe som blir til i de åpne rommene der ting får blitt satt ord på. Og for at ordene skal bli nevnt, må vi våge å gi de plass, sånn at sakene de benevner sprekker i dagslys.

Jeg håper og vet det snakkes og praktiseres mye demokrati i norsk folkehøgskole. Det er i hvertfall det den sinte unge nye generasjonen som kommer krever av oss. Finner de det ikke hos oss, vil de lete andre steder, og da kan det hende at vi blir stående igjen på perrongen.

Snakke. Så la oss snakke om det! Hvordan har vi forholdt oss til dette traumatiske dilemmaet i folkehøgskolen? 16. september arrangerte Folkehøgskolerådet et webinar med tittelen «Nordiske samtaler om folkehøgskolenes rolle i demokratiutviklingen». Det treffer spikeren på hodet, og tenner gnisten til en samtale som bør foregå på hver skole, i hver folkehøgskoleorganisasjon og i hele vårt flotte, store demokratiske fellesskap.

Husk den norske tradisjonen? Du må ikke tie ... •

«Har Utøya, Regjeringskvartalet og terroristen vært en bihistorie i min historie- og demokratiformidling, noe jeg ikke våget å trekke fram i lyset av frykt for ... noe, ja, å ta i det som var alt for smertefullt?»

¹ <https://www.vg.no/nyheter/innenriks/i/6kpQ1e/utoeya-overlevende-tier-av-frykt-for-hets-et-stort-demokratisk-problem>

En samtale om pedagogisk praksis med Sture Vareide

Alltid motivert av faget!

Sture Vareide har med en kort pause vært foto- og videolærer på Rønningen folkehøgskole siden 2008. For en lærer som har det mer travelt med å bevege seg videre til neste, er det ikke i litteraturen han finner inspirasjonen til sin pedagogiske praksis.

Av Geir Ertzgaard,
assisterende rektor på
Svalbard folkehøgskole

Hva motiverer deg i jobben?
– Jeg har alltid vært den typen som lar meg motivere av faget og ikke så mye av pedagogikken rundt det. Jeg skjønner jo at det bak faget ligger mye pedagogikk, men jeg reflekterer aldri over det.

– **Opplever du deg som pedagogisk ubevisst?**
– Jeg ser på meg selv som pedagogisk intuitiv; jeg gjør det jeg tror er riktig. Eller: Selvsagt tenker jeg en del, men det er ikke basert på klassiske pedagogiske prinsipper.

– **Kan du prøve å beskrive hvordan det fungerer når du angriper en uke?**
– Det aller beste med folkehøgskolen er at jeg kan hoppe på muligheter som dukker opp. Jeg er ikke en langtidsplanlegger i den forstand at jeg planlegger over tid. Jeg vet hvilke tema vi skal innom, men det er ikke alltid jeg har fylt neste uke på mandags morran.

– **Er det en bevisst holdning?**
– Ja, jeg liker fleksibiliteten i det å hoppe på noe som er nytt og spennende.

– **Men dagens elever ønsker forutsigbarhet. Hvordan passer det med din "metode"?**
– Elevene etterspør det mer og mer. Jeg har levd lykkelig uvitende om det, har holdt på slik jeg gjør alt for lenge antageligvis. Samtidig liker jeg noe av lekenheten i folkehøgskolen. Jeg er ikke så glad i rutiner, og jeg prøver å finne på nye ting nettopp for å holde på min egen motivasjon. Og så må elevene mer eller mindre ufrivillig bli med på det.

– **Er det samsvar mellom din motivasjon for faget og den motivasjonen elevene kommer med?**
– Nei!
Sture ler og det oppstår en liten pause før han fortsetter.

– Nei, det er jo ikke det. Det er veldig mange som søker på Rønningen og linja mi fordi de vil ha et friår, og veldig få som har kommet fordi de skal bli fotograf eller videograf eller bli profesjonelle i faget. Jeg prøver jo å få så mange som mulig til å ville bli det gjennom et år. Jeg har jo alt fra de som kanskje liker å ta bilder til de som tenker at dette kan være en levevei. Det er alltid en kjempestor variasjon blant elevene. Det er litt gøy, for de elevene som synes det er gøy og som får til noe, inspirerer de andre.

Motivasjon er et nøkkelord for Sture.

– **Hvordan skaper du motivasjon, og hvordan opprettholder du den?**
– Jeg går inn med stor iver og motivasjon selv, prøver å gå foran for å dra elevene med

meg. Noen dager, og med noen prosjekter, tar det lang tid, men ofte lander man med resultater som man kan være fornøyd med, eller det har vært en artig prosess. Jeg prøver å være bli og glad, jeg spiller mye på meg selv og min egen drive.

– **Hva vil det si å lykkes som folkehøgskolelærer?**

– Du lykkes som folkehøgskolelærer hvis du har klart å inspirere noen til å utvikle seg, til å komme videre. Det er såpass mange som sliter, og vi lykkes hvis vi klarer å få så mange som mulig til å ta et steg videre i livet. Det er det som er jobben vår.

– **Er det at elevene skal drive seg selv, et pedagogisk prinsipp for deg?**

– Jeg vil at elevene skal klare å opparbeide en egen drive. Jeg blir litt provosert når de sier at de ikke får motivasjon: Du får jo ikke motivasjon, det er ingen som trer det ned over huet på deg, du må jobbe litt selv for å få det, og som jeg sier det til dem: – Det er ikke alt jeg gjør på Rønningen som jeg synes er like gøy, men det jeg gjør, må jeg prøve å vri til å bli litt artig. Da jeg gikk jo på lærerskolen, spurte praksisveilederen min hva som må til for at jeg skulle gjøre det bra som lærer. Da svarte jeg at jeg må trives for at jeg skal gjøre en god jobb, og å surre seg gjennom et yrkesliv uten å synes det er artig, hadde jo vært helt krise. Jeg liker jo å se elever som får til ting, se elever som blir like begeistret som meg.

«Du får jo ikke motivasjon, det er ingen som trer det ned over huet på deg, du må jobbe litt selv for å få det.»

>>

«Jeg heier på alle som er litt rare, og prøver å gå foran med et godt eksempel ved å være litt rar og uhøytidelig selv.»

<<

– Du ser på elevene vi har nå at de er veldig institusjonaliserte. Jeg synes mange kommer med en manglende evne til å tenke selv. De har en iboende frykt for å stikke seg fram og bli pepa på det. Det er noe vi utfordrer dem på hele tiden, å trække utenfor komfortsonen for å opparbeide en større sikkerhet. I klassen min sier elevene at de opplever en trygghet veldig raskt på Rønningen, og er overrasket

fordi de ikke hadde trodd det var mulig.

– **Og hva kommer tryggheten av?**

– Vi er mye sammen med dem. Vi er lærere på en helt annen måte. Så enkelt er det i bunn og grunn, når det er trygt, snakker man mye mer. Vi gir dem rom til å grine og le og ... alt! Jeg har et mantra: «Det er bra å være rar!». Jeg heier på alle som er litt rare,

og prøver å gå foran med et godt eksempel ved å være litt rar og uhøytidelig selv.

– **Du jobber på en kristen folkehøgskole hvor refleksjoner over verdier er viktig. Når skjer disse refleksjonene?**

– Ofte skjer det i fellesfag, som i faget «himmel og jord». Der er jeg mye mer reflekterende om livet og allmendanningsdelen

«Som lærer prøver jeg å ta høyde for at det er veldig mange elever som lærer på veldig ulike måter.»

enn på det faglige – det ligger i fagets natur. Der skal elevene bli kjent med seg selv, sin egen natur og egne holdninger. Jeg er aktiv i forhold til gruppen, jeg merker at jeg kommer tettere innpå elevene, og kan reflektere sammen med dem – på deres vegne og på mine vegne. Der må jeg dra inn meg selv, være mer personlig enn jeg pleier. I samtalegrupper blir jeg utfordret selv.

– **Hva gjør det med deg?**

– Man blir mer bevisst, jeg har godt av det. Det vil nok forplante seg mer til den faglige delen på foto/video.

– **Fins det en kristen pedagogikk?**

– Jeg får assosiasjoner til forkynnende pedagogikk når jeg hører ordene «Kristen pedagogikk».

– **Men hvis jeg sier at det handler om at pedagogikken er forankret i menneskesynet?**

– Jeg skjønner hva du mener, Rønningen er tydelige på at det er en kristen skole. Samtidig står ikke det skrevet på veggen. Der står det «ærlig, rusfri og til stede». Det å være ærlig

og til stede på alle plan, snakker veldig til meg.

– **Ser du det i din egen praksis?**

– Jeg ser det i at jeg forholder meg til visjonen vår, «Der himmel og jord møtes». Det gjennomsyrrer det meste, og jeg liker uttrykket fordi der kan det skje så mye rart, det er positive ord. Selv prøver jeg å være ærlig, og er veldig opptatt av at elevene er til stede.

– **Men kan du være helt ærlig overfor elever?**

– Ja, men jeg legger ikke opp til at elevene kan spørre om ting jeg ikke vil avsløre. Overfor elevene er jeg ærlig på godt og vondt, jeg klarer ikke skryte uhemmet av dem uten at jeg mener det.

– Dét er en bevisst pedagogisk praksis, men det handler også noe om hvem jeg er som person. Jeg synes det er vanskelig å gi uhemmet skryt hvis prestasjonen ikke fortjener det. Jeg opplever av og til at de setter pris på mine ærlige tilbakemeldinger, det er feilene vi skal lære mest av. Jeg er jo opptatt av at ting skal være ordentlig og skikkelig. Elevene blir så fort ferdig med ting, jeg tror ikke på å bli «fort ferdig». Kvalitet er

kjempeviktig, det er derfor jeg ikke klarer hause opp alt som renner min vei.

– **Har du noen pedagogiske inspirasjonskilder?**

Jeg hadde linja med på workshop med Morten Krogvold for noen år siden. Starten på workshopene med ham var å trøste elever som brast i gråt fordi han krevde så mye. Men til slutt ble det både gode resultater og opplevelser, selv om det første møtet med hans undervisningsstil ble krevende for mange elever. Jeg tror man har godt av å møte ulike stiler.

– Psykologen Hanne Brorson hadde en presentasjon for oss hvor hun klarte å holde meg interessert hele veien – hun brukte lyd-effekter, samhandlet med powerpointen sin og brukte alle virkemidlene, spilte på veldig mange sanser, var inspirerende. Som lærer prøver jeg å ta høyde for at det er veldig mange elever som lærer på veldig ulike måter. Jeg har høye krav til eget arbeid, også pedagogisk arbeid – at jeg får dem til å forstå hva jeg vil, hvor jeg vil ha dem, og ikke minst at de skal stille spørsmål. Det hender jeg sier rare ting bare fordi jeg vil provosere dem litt – for å få dem til å tenke selv. •

NOU – Gled dere over arbeidet med ny NOU

Av Marit Asheim

-Det er lenge siden den forrige NOUen om folkehøgskole kom i 2001, så dette er en god mulighet til å diskutere folkehøgskole med ny kunnskap, sier Rode Margrete Hegstad.

På kartet. Hun forstår det er mye spenning knyttet til arbeidet utvalget er i gang med, men mener skolene har grunn til å glede seg over prosessen. Først og fremst tror hun det er med på å sette folkehøgskolene på kartet for politikere. NOUen kan også påvirke diskusjonene rundt folkehøgskole i årene fremover.

– Det blir spennende med ny regjering, ny minister og deres vektning av folkehøgskolene. Formuleringene i regjeringsplattformen kan leses som signaler på at arbeidet med NOUen er viktig. Jeg håper de vil se folkehøgskolene og bruke arbeidet vårt, sier hun.

Hennes mål er i alle fall at NOUen skal være nyttig, brukes og ikke havne i en skuff.

– Jeg håper dere har tillitt til prosessen! Vi jobber for å komme frem til gode løsninger, sier Hegstad.

Ønsker innspill. Så langt har utvalget hatt to møter. Det ene på Rønningen folkehøgskole i Oslo. Neste møte blir i Bergen i desember, med besøk på både Fana folkehøgskule og

Rode Margrete Hegstad leder utvalget regjeringen har oppnevnt til å se nærmere på folkehøgskolenes samfunnsoppdrag. Hun forstår at det er mye spenning knyttet til et slikt arbeid, men mener skolene først og fremst skal glede seg over å bli satt på kartet politisk. Det kan komme mye godt ut av en ny NOU.

Nordhordland folkehøgskole. For våren er ikke møtetidspunkter landet ennå, men troelig blir det besøk på flere skoler.

– Det er utrolig fint for utvalget å komme ut og se ulike folkehøgskoler. Jeg synes det gir merverdi til arbeidet. På Rønningen fikk vi for eksempel en minikonsert i lunsjen, samtaler med både rektor og elevrådet, og vi ble tatt bilder av i studio av fotolever, forteller Hegstad.

Samtidig oppfordrer hun både ansatte og elever til å sende inn egne innspill til utvalget. Det er laget en nettside hvor man enkelt kan sende inn tanker, utfordringer og forslag: <https://nettsteder.regjeringen.no/folkehogskoleutvalget/>

– Vi er fremdeles i en fase hvor det er nyttig med innspill, så jeg håper mange vil bruke muligheten til å sende oss bidrag. Spesielt med tanke på utfordringer dere opplever og forslag til gode løsninger.

Aller helst ønsker Hegstad seg flere innspill fra elever.

– Jeg er veldig opptatt av å høre elevenes stemme. Folkehøgskolene er jo først og fremst til for dem, og det er nyttig med flere perspektiver inn i arbeidet. For oss er det viktig å forstå hva det gjør med en elev å gå på folkehøgskole. Det hadde vært spennende om flere elever satte ord på hva de opplever som god kvalitet ved sin skole.

Nysgjerrig. Selv har Hegstad aldri gått på folkehøgskole, men hun vurderte det da hun gikk ut av videregående i 2012. I stedet ble det politikk. Som 18-åring ble hun valgt inn i bystyret i Sandefjord for KrF, og vervet var enklere å kombinere med studier i Oslo. Historier fra venner og det hun til nå har hørt gjennom utvalgsarbeidet, gjør at hun kanskje angrer litt.

– Jeg skjønner jo at jeg har gått glipp av noe, og ser hvordan de som har gått sammen på folkehøgskole får et helt unikt vennskap. Det som kanskje har overrasket meg mest i utvalgsarbeidet til nå, er alle mulighetene og linjene som finnes på folkehøgskole. Her må det ha skjedd ganske mye på de ti årene siden jeg vurderte det, sier hun.

Samtidig gjør arbeidet henne stadig mer nysgjerrig på skoleslaget. Mandatet de har fått oppleves nyttig.

– Jeg har lenge vært opptatt av ungdom, demokrati og ungdommens plass i samfunnet. For mange spiller jo også folkehøgskolen en viktig rolle her. Likevel var det en overraskende, men veldig hyggelig telefon jeg fikk med utfordringen om å lede utvalget, forteller Hegstad.

– Temaet for arbeidet er viktig, og jeg synes det er spennende å få jobbe med dette nå. Jeg opplever at vi er en god gjeng, bredt satt sammen, men med stort engasjement.

Sammen bringer vi inn litt ulike perspektiver. Det er en givende oppgave å skulle utarbeide NOUen.

Bred erfaring. Hegstad var i perioden 2017-2020 leder av LNU, Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner, en paraplyorganisasjon for nærmere 100 organisasjoner. Herfra er hun godt vant med organisasjonsutvikling, politisk påvirkning, møter og presentasjoner. Ikke minst med mye engasjert ungdom! Årets sommer var preget av valg-

«Jeg har lenge vært opptatt av ungdom, demokrati og ungdommens plass i samfunnet.»

kamp, og ved høstens stortingsvalg sto hun på 2.plass på KrFs liste i Oslo. Hun er dessuten i innspurten av profesjonsstudiet i psykologi ved Universitetet i Oslo. Masteroppgaven sin skriver hun om hvordan det har vært å være ungdom i Oslo under korona.

– Tematikken for oppgaven er også født ut av mitt engasjement for ungdom. Etter å

ha lest flere saker og meninger i media ble jeg nysgjerrig på deres egne fortellinger om konsekvensene av den sosiale nedstengingen i byen, forteller hun.

Etter at hun skrev på Facebook at hun skulle lede utvalget, har også fortellingene om betydningen av et år på folkehøgskole kommet. Fra flere enn hun hadde trodd.

– Det viser seg at jeg har flere i vennekretsen min som har gått på folkehøgskole enn det jeg visste om, og mange har tilbudt seg å dele gode historier. Det tar jeg som et veldig godt tegn! Jeg har vel alltid visst at folk snakker varmt om et år på folkehøgskole, men så langt i utvalgsarbeidet har det gått opp for meg hvor mye et slikt år faktisk kan bety for mange. •

Folkehøgskoleutvalget

Oppnevnt av Kongen i statsråd 18.juni 2021. Skal levere sin utredning 1.oktober 2022.

Gjennom en bred gjennomgang av folkehøgskolesektoren skal utvalget utrede folkehøgskolenes rolle i utdanningssystemet og vurdere hvilke rammebetingelser som kan bidra til at folkehøgskolene fyller denne rollen. Utvalget består av 11 medlemmer, og ledes av Rode Margrete Hegstad. Gunnar Birkeland, styreleder NKF, og Astrid Moen, assisterende rektor Sund folkehøgskole, representerer folkehøgskolene i utvalget.

To tidligere elever, Thea Stormo Solberg (Vefsn folkehøgskole) og Samuel Massie (Folkehøgskolen 69 grader Nord), sitter også i utvalget. Innspill til utvalget kan sendes inn via <https://nettsteder.regjeringen.no/folkehogskoleutvalget>.

Den innbilte konflikten - om naturvitenskap og Gud

Sverre Holm
Veritas forlag, 2021

Imponerende om naturvitenskap og kristen tro

Anmeldt av Tom Arne Møllerbråten

Denne boken har jeg ventet på. Jeg har visst at den ville komme en stund nå, og mine forventninger har vært høye. Når en professor i fysikk ved Universitetet i Oslo gir ut bok om forholdet mellom naturvitenskap og Gud, er det god grunn til å ha forventninger. Sverre Holm innfrir.

Dette er en svært god bok som bidrar med mye nytt stoff om forholdet mellom naturvitenskap og gudstro. Med sine over 330 sider er det nok en krevende bok å gå i gang med for mange, men de som gjør det, vil fort oppdage at den er godt og pedagogisk skrevet og lett å lese. Komplisert fagkunnskap vil alltid kreve noe av oss ulærde lesere, men Holm gjør det godt forståelig. Det beste

med boken er at den gjennomsyres av forfatterens faglige tyngde, store oversikt og ikke minst, hans kloke tilnærming.

Mange har nok hørt stemmen til professor Sverre Holm i P2s populærvitenskapelige program Abels tårn på radio eller i podcast. Jeg er fast lytter og har latt meg imponere av alle fagpersoner som uke etter uke forklarer slik at «vanlige folk» forstår.

I mars i år kunne vi i Abels tårn høre både Sverre Holm og partikkelfysiker Anders Kvellestad fortelle at de begge trodde på Gud og ikke så det som en konflikt med vitenskap, snarere tvert imot. På mange måter oppsiktsvekkende, fordi det er så mange vitenskapsformidlere i Norge som flagger sin ateisme om dagen. På den annen side er på ingen måte oppsiktsvekkende, historisk sett, for Holm og Kvellestad står i en lang og god tradisjon med gudstroende vitenskapsfolk.

Tittelen på Holms bok, *Den innbilte konflikten*, avslører bokens høyst betimelige anliggende, for her er det helt nødvendig myteknusing som skal skje. Denne boken følger i sporene til Bjørn Are Davidsens bøker. I forordet skriver Holm: «Når jeg nå har en hel bok å boltre meg i, ønsker jeg å gi en bred og grundig begrunnelse for hvordan klassisk kristen tro kan gå sammen med naturvitenskap». Litt senere fortsetter han: «Jeg synes troende kristne burde være blant de førende intellektuelle i vår tid, slik kirkefedrene var det i de første århundrene, eller noen av de forskerne som fremheves her, var det i sin tid.»

Holm viser at svært mange har falt for myten om den store konflikten. Det gjelder stjerner som Stephen Hawking, Carl Sagan og Neil deGrasse Tyson. Blant aktive kirkegjengere i Norge er det bare 5 prosent som mener det samme, blant ikke-religjøre hele

69 prosent. I en stor undersøkelse blant 22 000 forskere mente bare et mindretall (10-35 prosent) at det var konflikt. Konflikthypotesen står sterkest blant ikke-religjøre som selv ikke er forskere. Interessant!

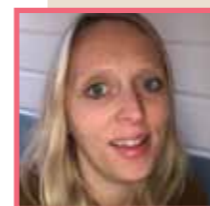
Sentralt i Holms tanke er at Gud har to bøker. Den første er naturen og skaperverket. Den andre er nådens bok, den spesielle åpenbaringen, Bibelen. Disse er ikke i konflikt, men utfyller hverandre. Derfor tar Holm et oppgjør både med dem som mener at vitenskapen alltid har rett og trumfer teologien, men også dem som mener at teologien alltid har rett og trumfer vitenskapen. Flere mellomposisjoner kritiserer han også. Mitt eget syn på teologi og vitenskap samsvarer med det utfyllende synet Holm står for.

Den innbilte konflikten har tre innfallsvinkler: Historisk, vitenskapelig og filosofisk. Det gir boken en nødvendig bredde. Hvis jeg skal peke på noe jeg savner, er det nok noen flere sammendrag, at trådene hadde blitt trukket enda mer sammen innimellom, og til slutt.

Det er kanskje ikke alle av våre kristne folkehøgskoler som har undervisning knyttet til temaer som denne boken tar opp. Likevel tror jeg alle folkehøgskolene har noen elever som er opptatt av dette. «Jeg tror ikke på Gud, jeg tror på vitenskapen!» «Gir det mening å tro på en Skaper når vitenskapen har kommet så langt?» Da kan det være lurt å ha denne boken tilgjengelig på skolen. Og kanskje det er lurt at noen i personalet har lest den også.

Den innbilte konflikten er så god at jeg vil si at Sverre Holm her har skrevet et referanseverk for norsk debatt for mange år framover! Det vil nesten ikke være mulig å overse denne boken hvis man heretter uttaler seg om Gud og naturvitenskap i Norge. Håper jeg! •

Manus til morgensamling

Vanligvis pleier vi å presentere en morgensamling fra skolene. I dette nummer har vi gleden av å presentere manuset til bibeltimen som ble holdt på årsmøtesamlingen på Sanner 23.-24. sept i år. Bibeltimeholder var rektor **Hildegunn Gjesdal Tennebø** på Nordfjord folkehøgskule.

Barn, ikkje tenar

No skal du få vere barn, og ikkje tenar
No kan du vere liten, ikkje stor
Ingen spør deg kva du syns og kva du
menar
det økje du som skal forsvare Mitt ord

No skal du få sleppe hendene dine langs sida
du måkje tru at du skal bere meg
Som om eg må holdast oppe heile tida
ikkje gløym at det er eg som bere deg.

No skal du få vere svak, legg bort din styrke
Eg lever fortsatt, sjølv når du er død.
Det er faren når mitt ord har blitt ditt yrke:
du tenker mest på alle andre du skal fø.

No skal du få lov å lytte, ikkje tale
no kan du ta imot, og ikkje gje
Du kan gråte ut for alt som har gått gale
eg vil holde deg og gje deg av min fred.

Eg ropar igjen, har prøvd så monge gonger:
Eg elsker deg, mitt barn, eg elsker deg!
Du er ikkje uunnværlig som min tenar
men som barnet mitt er du umistelig.

T/M: Sølvi Helen Hopland.
Songen fins innspelt på plata "Sølvi Hopland syng til trøyst", og på itunes/spotify. Den er også å finne i Syng livet, side 57.

Eg snakka med Sølvi Hopland som har skrive denne songen, og spurte litt om korleis denne vart til. Ho svara: «Noko må vere feil ein plass, tenkte eg - vi må tru at vi er uunnværlige - og det er vi jo på ein måte, men kanskje på ein annan måte? Eg ba mykje, følte at dette traff noko som låg på Guds hjerte. Så kom ordet umistelig, og resten av sangen trilla ut, tekst og melodi på en dag.»

Har du snakka med ein folkehøgskuletilsett siste tida som har sagt noko slikt som: «No er det ein roleg og fin periode». Eg trur noko av det eg har høyrte mest etter at eg starta i folkehøgskulen er at det er hektisk. Tida går fort. Akkurat no er det veldig mykje som skal skje. Vi har ikkje tid. Vi jobbar med litt mange prosjekt akkurat no.

Og parallellt med dette så seier vi: det er så viktig at ungdomane som kjem til oss opplever ein pause frå alt presset og stresset dei har hatt dei siste åra ... Vi vil vere ein motpol

Eg lurar på kva det er som driv oss ut i travelheta heile tida.

Min gode ektemann sa ein gong at grunnen til at livet kan oppleves som eit rotterace ikkje først og fremst er at livet er meint å vere

eit race, men fordi eg er ei rotte. Eg klarer godt å dra opp tempoet sjølv. Det er eg som spring. Dette er heilt allmennmenneskelege problemstillingar.

Og i tillegg til å vere heilt alminnelege kvardagsmenneske, er vi også forvaltarar av Guds mangfaldige nåde (1 Pet 4,10) og har fått vår del av oppdraget med å gje vidare det viktigaste. Det er jo faktisk grunnen til at vi driv kristen folkehøgskule.

Sjølv om god tid etterkvart ser ut til å også å gje ein viss form for cred i enkelte miljø, trur eg travelhet framleis trumfar. Og eg trur også ein del av oss hentar meir enn berre meining, løn og gøy ut av dette,- det formar også ein god porsjon av vår identitet, kven ER vi.

Det er difor spennet mellom «uunnværlig» og «umisteleg» kan vere veldig nyttig å tenke over. For vi treng å finne eit balansepunkt mellom å vere og gjere!

I Jes 30,15 står det eit vers som vart sagt til Israelfolket. «I stillhet og tillit ...» I dette kapittelet er vi inne i ein sekvens av Jesaja-boka der Guds plan vert presentert for Israelfolket, etter dei føregående kapitla der Guds dom over folket har vorte forelagt dei. Dette

Manus til morgensamling

Foto: Shutterstock

<< vesle verset har eg høyrte ganske mange gonger før. Men slutten på dette verset har folk vanlegvis utelatt å ta med når eg har høyrte det lest. «Men de ville ikkje» og i vers 16: «De sa: vi rømmer til hest».

Altså: vi høyrer kva du seier Gud, men dette funkar nok ikkje. Vi har egne hestar, vi har egne krefter, vi er godt oppøvde til akkurat dette, har HMSen og strategiplanen klar. Kort sagt, ikkje tenk på oss, vi veit kva som funkar.

Eg tenker at dette seier noko om kva vi har tillit til. Er det til våre egne planer og krefter, eller er det til Gud og hans planer og kraft?

Dess fleire ting vi vert gåande å drasse på av forventningar til eigen styrke, dess lenger risikerer vi å fjerne oss frå våre egne menneskelege forutsetningar også. Vi gjer kanskje vårt ytterste for å innfri både egne og andres forventningar, og bygger vår eigen uunværlighet på den måten. «Jesus is coming, look busy!»

Men var det dette som var meininga frå Gud si side, at vi skulle klare alt sjølv og finne vår eigen veg? Det virkar ikkje slik. «I stillhet og tillit skal styrken vere.» Litt vidare i det same kapitlet står det «dette er veggen, gå på den» (Jes 30, 20-21). Vi skal kunne forvente råd, veiledning og hjelp frå Gud når vi er saman med han.

Kanskje tenker du no at det her blei litt karikert. Det er jo ikkje det at eg ikkje vil sette av tid til berre å vere med Gud. Det er jo berre

det at livet innhenttar meg/oss heile tida, og det å sette seg ned å vente/vere er for vanskelig midt i eit hektisk liv. Ingvard Wilhelmsen: «Folk seier til meg at dei ikkje får trent så mykje som dei vil. Men då seier eg til dei at det ikkje er tilfelle. For faktum er jo at dei får trent AKKURAT så mykje som dei vil.»

Heilt ærleg trur eg det er veldig mykje lettare å vere fullt opptatt med å tjene Gud, og ha ørten gjeremål, framfor å vere stille med han. For i stillheta ligg muligheta ikkje berre for å møte Gud, men for å møte oss sjølve. Veit ikkje korleis du har det med dette, men vi kan bli urolige inni oss, og kan frykte dei følelsane som kjem opp i oss. Likevel trur eg det er nødvendig! I all vår aktivitet kan vi kome bort både frå Gud og oss sjølve. Igjen, det er eit spørsmål om balanse. Hentar du teneste og gjeremål ut frå kvila, eller kviler du etter tenesta? Det er neppe tilfeldig av skapelsesfortellinga i 1 Mos 1 plasserer mennesket først i kvilemodus. Ein stad i Bibelen er det akkurat som om Gud nesten ropar til menneska: «Hald opp! Og kjenn at eg er Gud» (Salme 46).

Det var dette med tilliten, berre ...

For kven er det vi ser for oss som står ved sida vår? Er det ein entusiastisk trenar, ein kritisk dommar, ein koseleg bestefar, ein fjern skikkelse, ein krevjande sjef? Våre bilder av kven Gud er dannar også grunnlaget for korleis vi tenker om vår eigen identitet som truande menneske.

Oddvar Søvik fortel: «Jeg husker tilbake på en retreat med Magnus Malm for mange år siden. Jeg skulle ha tre samtaler med ham. Første samtale innledet han med å spørre: Hvem er Oddvar Søvik? Jeg svarte: 'Jeg er pastor i Kristiansand frikirke ...' Lenger kom jeg ikke. Han avbrøt meg og sa: 'Jeg spurte ikke om hva du gjør, men om hvem du er.' Jeg ble svar skyldig. 'Da tar vi neste samtale når du kan svare på det.'»

Å få vere eit barn er jo eigentleg ikkje noko som er uprøvd for oss. Der har vi erfaring heile gjengen! Og 1 Joh 3,1 slår fast: «Sjå kor stor kjærleik Far har synt oss: Vi får kallast

Guds born – ja, vi er det!» Men det er ein ting eg trur vi har «husket ut igjen». For eit barn er det å strekke seg mot nokon som er større enn seg sjølv for å få hjelp, trøst og lære nye ting heilt naturleg. Så legg vi gradvis av denne åtferda, og etterkvart vert det ofte mykje vanskelegare for oss å ta imot enn å gje.

Å ta imot krever openhet og sårbarhet. Og ein grad av hjelpeløysa som vi som vokse ikkje er vant til å kjenne på. Vi fiksar jo stort sett ting greit. Noko av det som snik seg inn på oss kan vere tankar av typen: «No har eg gjort så godt eg kan, i alle fall meir enn mange andre, så må no Gud vere fornøgd med meg!» eller «no fortjener eg at ting går bra med meg og mine, for no har eg lagt ned ein betydeleg innsats både for Gud og menneske». Men det å vere eit barn hos Gud handlar ikkje om kva vi har å gje, men kva vi kan få ta i mot.

Frå denne veka på skuleplassen på Nordfjord: Vi stod der med heile matsøpla framfor oss, på ein presenning på plassen. Det var

full gjennomgang av rotne eple og halvspiste skiver, kaffigrut og tyggis. Målet var å finne ut kva som var matsvinn, og kva som var matavfall. Ein liten konkurranse mellom internata var det også. Midtvegs begynte ein gjeng å rope «Shame! Shame!» til nokon som hadde kasta ein heilt brukande matpakke. Då retta Astrid Bjerke, som var på besøk frå *Framtiden i våre hender*, seg opp og sa: «Her er det ikke av noen betydning hvem som har gjort mest eller minst riktig. Alle har søppel foran seg her. BURDE betyr ingenting!» Snakk om bibeltid!

Det var som om Jesus stod midt i søppelhaugen. Han spør ikkje etter kva vi burde, kva vi har lagt ned av innsats, kor bra det har gått eller liknande. Han veit om alt vårt søppel, og spør etter om vi vil ta imot hans liv i staden. Her får vi verkeleg som ufortjent. I Ef 2,8-9 står det:

«For av nåde er de frelste, ved tru. Det er ikkje dykkar eige verk, det er Guds gåve. Og det kviler ikkje på gjerningar, så ingen skal skryta av seg sjølv.»

Dette er jo forklaringa på kvifor vi er umistelige for Jesus. Det kosta han absolutt alt, til og med livet, å gje oss muligheta til å bli Guds barn. Ordet som er brukt i NT er «adopsjon». Ein som var adoptert sa til sine ikkje-biologiske søsken: «Mamma og pappa har valgt meg, - men dåkke måtte dei berre ta imot usett». Herleg perspektiv! Vi er Guds utvalgte! I Mark 10 les vi: Jesus tek imot barna og velsignar dei. Lovnad om at dersom vi kjem til han som barn, hjelpeløysa og avhengige av han så skal vi bli løfta ut av hjelpeløysa og bli velsigna i hans kjærlege armar.

Eg lurar av og til på om vi har ein kristeleg hørselsskade, - sjølv dei beste invitasjonar og gode oppmuntringar klarer vi å høyre som uopnåelege krav og nedtrykkande utfordringar. Lysta til å presentere kan kicke inn kor tid som helst. Derfor skulle det ikkje undre meg om nokon no sit og kjenner skyldfølelse og tenker: Ooooff...dette burde eg ha fått betre til. Eg burde gjort meir eller mindre av det eine eller det andre. At eg ikkje har kome lenger! Eg får jo aldri til å berre vere med Gud.

Hugs dette: Gud tek alltid i mot oss med nåde! Det kan utfordre både våre valg og våre prioriteringar, men det er alltid Guds godhet som kjem oss i møte. Rom 2,4 beskriv Gud som «grenseløst god, tolmogig og langmogig». Det er ein vesensforskjell på å vere uunværlig og umistelig. OG i dag er det ei særleg oppmuntring til å ta inn over seg at som Guds barn er du umistelig.» •

Friminutt

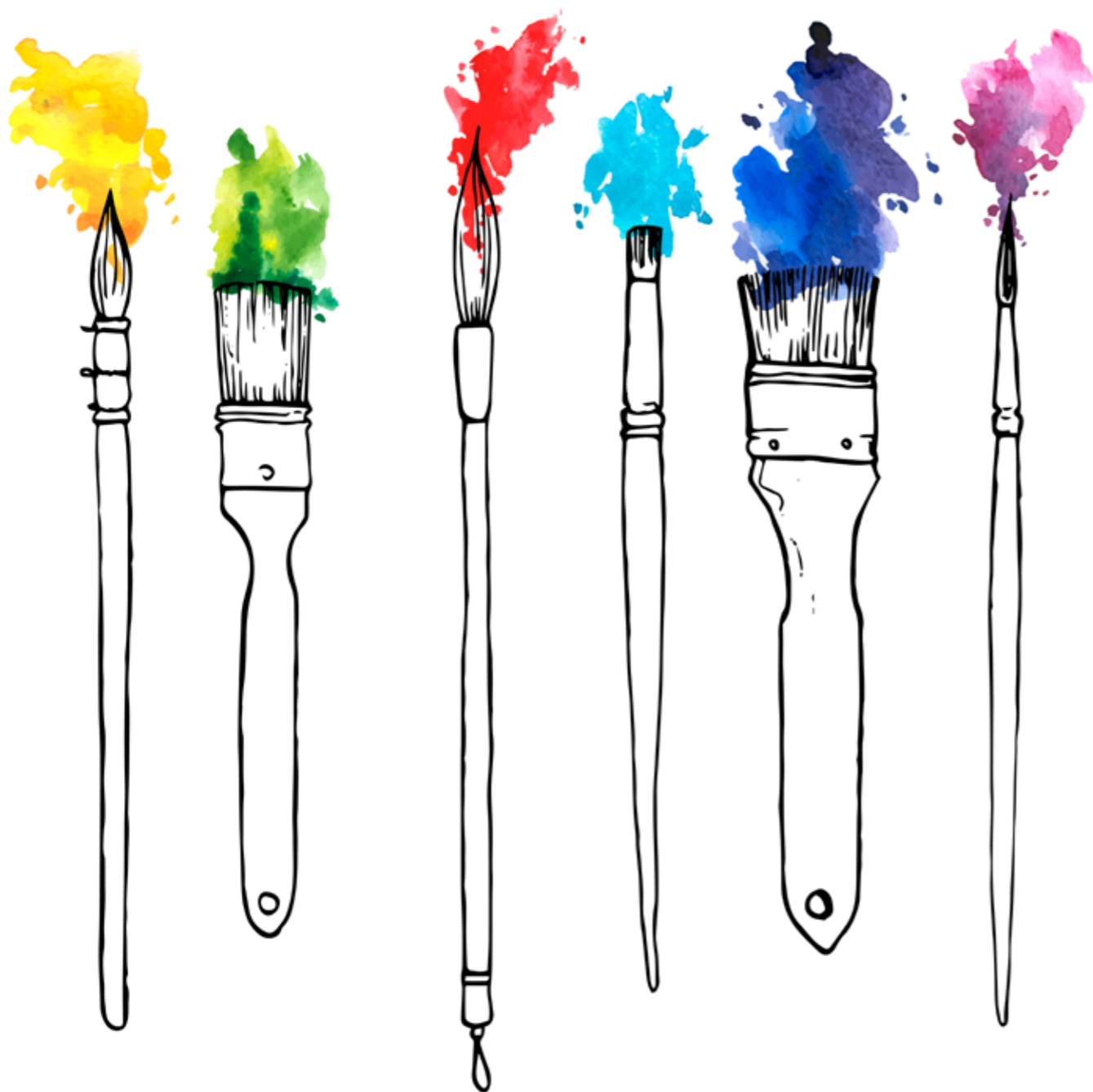

Foto: Shutterstock

Av Victoria Bø,
forfatter, kommunikasjons-
og markedsleder, Normisjon.

Når gjorde du sist noe helt nytt? Et kurs i kreativt maleri ble en uventet kilde til vekst.

Jeg tok av meg klokka og la den i lomma da jeg gikk inn på skoleområdet. Antagelig var det mest fordi jeg ville unngå å få malingsflekker på klokka. Valget av påkledning gjenspeilet det samme; jeg troppet opp i en gammel skjorte og utgatte bukser og joggesko.

Gulvet på skolen var flekkete på en rustikk måte, her var massevis av små malingsmerker, spor av flere års kunstundervisning. Det skal noen trettitalls elever over flere år for å få en slik patina på gulvet. Men trappa opp til malerstudioet var lys og bred. Og i studioet var alt tilrettelagt for læring.

Malerpenslene stod klar ved vasken, det lå bokser og ventet på å bli fylt med vann, brettene som ble brukt som paletter var allerede kunstverk i all sin flekkete fremtoning.

Forventninger. Hvorfor befant jeg meg en vinterhelg i et studio i en skolesetting? Jeg hadde bestemt meg for å gjøre noe nytt, noe jeg aldri hadde prøvd før. Og jeg hadde lyst til å lære, få påfyll av ny kunnskap. Så jeg meldte meg på et malekurs.

De andre deltagerne på kurset følte jeg en viss avventende vennlighet mot, hvem var de? Hvordan ville vi fungerer sammen som gruppe? Alle disse tankene og forventningene tok jeg med meg inn i et helgekurs i kreativ maling.

Kanskje det er på en lignende måte at

våre folkehøgskolelever går opp trappa til noe nytt i sitt liv når de velger et helt skoleår utenfor oppgatte akademiske eller yrkesfaglige stier?

Travelhet. Hvordan var ditt liv da du var 19 år? Jeg hadde det travelt med det studiet som ventet, med jobben som skulle komme, med livet som måtte ta til som voksen. Folkehøgskole valgte jeg vekk, alt det andre hastet.

I dag så tenker jeg at å ta omveien om å gå rett fram, begynne på et studium rett etter videregående, hadde sine omkostninger. Som ung voksen kunne jeg ha vært godt tjent med å kjenne på høydeskrekk i en via ferrata, eller stå på en scene med revysminke på, eller bare sitte kveld etter kveld og spille brettspill. Ikke ha noen eksamener å lese til, men prate om livet og barndom og fremtidshåp utover natten. Kort sagt, å velge et år som lot meg vokse både fort og sakte ville vært en bra måte å strekke meg inn i voksenlivet på.

Drivhus. Malekurset bragte leken tilbake til meg. Det å få stå med farger, med store ark, få være kreativ uten å skulle produsere noe. Slik håper jeg folkehøgskoleåret oppleves for elever. Men også at ansatte innimellom opplever slike kreative friminutt fra forventningene i voksenlivet.

Jeg var heldig å få jobbe flere år som folkehøgskolelærer for noen år siden. Da oppdaget jeg hvordan folkehøgskolen er som et drivhus. Man får klipt av seg noen usunne skudd, både som elev og som ansatt, man får skiftet jord på gamle tanker, man får satt røttene ned på et nytt sted. Med andre ord,

«Men vi burde kanskje litt oftere unne oss et friminutt fra voksenlivet? Prøve noe nytt som setter oss i kontakt med ny jord som kan gi nye vekstvilkår?»

man stelles med slik at man kan vokse. Og i den kristne folkehøgskolen er det både medelever og lærere og sosialpedagogisk personale som er gartnere. Det er også et sted hvor gudstroen kan gro.

Noen ganger er det helst de «gartnerne» som synes minst som får mest til å gro. Den gamle presten som ber for hver enkelt elev. Den ansatte som tar seg tid til å smile, tar en småprat ekstra med den eleven som går og strever. Elever er jo «gartnere» for hverandre også. Rekker ut en hånd enten fysisk eller metaforisk til en annen elev, deler, kanskje, sin opplevelse av Gud og tro.

Glede. På malekurset jeg deltok på var bare det egen kreativitet som stod i fokus. Men det å få leke og lære ga glede. Jeg fikk stelt litt med livet midt i hverdagen. Og klokka som jeg la i lomma? Jeg oppdaget at jeg trivdes uten. Det å ikke ha tida rundt håndledet var befriende. Vanligvis har jeg alltid noe jeg skal rekke.

Disse dagene fikk jeg isteden være i kontakt med lek og flyt. Slik opplever forhåpentligvis elevene mye av folkehøgskoleåret. De færreste voksne har mulighet til et helt friår. Men vi burde kanskje litt oftere unne oss et friminutt fra voksenlivet? Prøve noe nytt som setter oss i kontakt med ny jord som kan gi nye vekstvilkår?

Kanskje vi kan tenke på å gi hverandre eller andre en kreativ julegave i år? Eller har en nyttårsplan om å gi rom for nye hobbyer? Nå mot årsslutt har vi i hvert fall muligheten til å gi oss selv eller en liten eller stor oppmuntring til å prøve røttene våre i ny jord og se hvilken vekst som kommer av det. •

<< Grønn musikk >>

En helt alminnelig onsdagsmorgen høsten 2019 brukte jeg mine undervisningsfrie timer til å drikke kaffe litt ekstra lenge hjemme i stua. Etter sikkert tre-fire kopper var det tid for å gjøre litt husarbeid, og musikk ble selvfølgelig satt på. Spotify fikk velge for meg, og da AURORAs «The Seed» plutselig ble spilt over anlegget, måtte jeg rett og slett stoppe opp.

Av **Janne Margrethe Severinsen**, musikk lærer på Sagavoll og prosjektleder i NKF/IKF for å fremme Sang i folkehøgskolen.

Fytti, tenk å høre denne låta live, tenkte jeg – det må være en stor opplevelse! Den svinger ekstremt og jeg får lyst til å danse. Før jeg går på jobb, scroller jeg gjennom Facebook, og tro det eller ei – en venninne i Bø har ledig billett til nettopp AURORA i Skien samme kveld. Jeg ante ikke at hun skulle spille der. «Jeg tar billettene en-hånd-i-været-emoji», skriver jeg kjapt på veggen hennes, og på nullkommasvisj har jeg ordna meg billetter til konsert sammen kveld. Og ja, «The seed» blir spilt. Crazy opplevelse. Lenge leve flaks og impulsivitet!

Stor artist. Er jeg AURORA fan? Ja! Blir jeg imponert og får lyst til å øve når jeg hører henne? Ja. Er hun en av våre største internasjonale artister? Ja, skitt. Med rundt hele 10 mil-

lioner lyttere hver måned på Spotify, og samlet sånn rundt 2,6 milliarder avspillinger kan vi trygt si at hun er populær. AURORA når ut.

Redde Moder Jord. I A-magasinet i slutten av oktober i år blir AURORA portrettert – og hennes miljøengasjement er hovedbudskapet i teksten: «Jeg vil at vi skal være den generasjonen som reddet Moder Jord, ikke den som ødela henne». Aurora Aksnes, 25 år gammel, har hele sitt liv snakket om engasjement for naturen. Hun ønsker å bruke sin stemme og sitt engasjement til å gjøre en forskjell – skape endring. «Når jeg synger, føler jeg meg ikke som et menneske. Da føler jeg meg som en kraft» sier hun, og det er både spennende og lærerikt å lese om henne.

Grønne låter. Framtiden.no har på sine nettsider mange grønne tips – og faktisk også en kåring av tidenes ti beste grønne låter. «Der ordene kommer til kort tar musikken over, og akkurat det kan jo være et viktig bidrag i miljøkampen», skriver de. På lista finner vi blant andre «Don't give up the Fight» av Public Enemy feat. Ziggy Marley, «Earth Intruders» av Björk, «Mercy Mercy me (The Ecology)» av Marvin Gaye, «Kjekt å ha» av Øystein Sunde, «People have the power» av Patti Smith og «Wold moon» av Neil Young (takktil Fremtiden, her var gode lyttetips!). Musikk

engasjerer, og opp igjennom tidene har ulike musikere i ulike sjangere stadig frontet sitt politiske standpunkt eller sterke mening.

Eat money. Tilbake til låten som tok meg så til de grader den dagen og siden på kvelden i Skien – hva handler egentlig «The Seed» om? En absolutt energigivende, fengende låt, men hva sier AURORA? Kommer miljøengasjementet frem? Ja, og det gjør det så til de grader! Hun sammenlikner seg med frøet, som gjennom mørket og skygger gror og søker etter lyset, og som trenger riktig næring for å vokse. Refrengene forteller oss igjen og igjen; «You cannot eat money, oh no. You cannot eat money, oh no. When the last tree has fallen, and the rivers are poisoned, you cannot eat money, oh no». En sterk og tydelig tekst. Og i linjene «Suffocate me, so my tears can be rain, I will water the ground where I stand, so the flowers can grow back again» snakker hun kanskje om å ofre seg selv for miljøsakene? Eller hvert fall å være en viktig brikke for å gjøre en forskjell. Jeg blir inspirert!

Leveregler. Jeg blir også inspirert av Auroras tre leveregler som A-magasinet presenterer, hun sier; 1) Ikke forsøk å finne en kur mot deg selv. Det er bra at vi er annerledes og ulike. 2) Alt til sin tid. For å kunne gjøre noe bra for klimaet eller andre, må du først ha det godt med deg selv. 3) Engasjer deg med hjertet. For at

vi virkelig skal bry oss, må følelsene komme fra det indre.

Dette er gode leveregler! Jeg tar dem gladelig med meg i folkehøgskolehverdagen min! Det er fantastisk at vi har norske store artister som har så klar tale, som formidler tekst til både ettertanke og etterfølgelse, og som gjennom musikken sin ønsker å skape endring. Grønn endring. Sjekk ut «The seed» neste gang du vasker hus da – og hiv deg for all del rundt om du får mulighet til å gå på konsert med AURORA – en sterk anbefaling fra meg!

The seed (AURORA)

*Just like the seed
I don't know where to go
Through dirt and shadow, I grow
I'm reaching light through the struggle
Just like the seed
I'm chasing the wonder
I unravel myself
All in slow motion
You cannot eat money, oh no
You cannot eat money, oh no
When the last tree has fallen
And the rivers are poisoned
You cannot eat money, oh no*

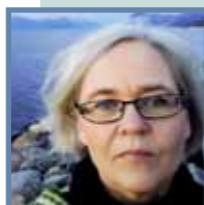
*Suffocate me
So my tears can be rain
I will water the ground where I stand
So the flowers can grow back again
'Cause just like the seed
Everything wants to live
We are burning our fingers
But we learn and forgive
Feed me sunlight, feed me air
Feed me truth and feed me prayer
Feed me sunlight, feed me air
I see images of killer whales
Feed me truth and feed me prayers
Dreaming of a parallel world where
nothing ever hurts •*

Foto: Jo Anne Mcarthur, Unsplash.com

«Du skal vite at du gjør en viktig jobb!»»

Av Anne Gjerding,
internatleder på Molde folkehøgskole

Jeg husker godt min første samling med internatlederne. Det er 22 år siden, og det var et lite kultursjokk. Strikketøyene, telysene, snittene, de litt gammelmodige allsangene og kurset i blomsterdekorasjon minnet om et møte i menighetens kvinneforening. Kursholder snakket mildt til oss og ville bare hilse fra NKF og si at vi skulle vite at vi gjorde en viktig jobb.

Det strikkes fortsatt, heldigvis. Det er veldig koselig. Det er fortsatt få menn blant oss. Men kvinneforeningspreget er ikke like merkbart. Den faglige diskusjonen og fagforeningsselementene er blitt enda tydeligere enn før.

Syke ungdommer. I den faglige diskusjonen er det særlig ett tema som dominerer: Arbeidet med de syke ungdommene. Vi kommer alltid tilbake til dette, fordi ansvaret for særlig de psykisk syke elevene preger hverdagen vår på en måte som kan skyve andre arbeidsoppgaver langt ned på prioriteringslista.

«Den nyansatte spør: ‘Skal det virkelig være sånn? Er alt dette som forventes av meg internatleders ansvar på andre skoler, også? Jeg får ikke tiden til å strekke til!’»»

Og vi spør hverandre:
«Hvem samarbeider du med og hvordan foregår det?»
«Har dere ansatte med fagkompetanse på feltet?»
«Hvordan fungerer det kommunale tilbudet hos dere?»
«Må du håndtere kriser og sykdom utenom arbeidstid?»
«Får du og kollegene dine kurs og veiledning i arbeidet med psykisk sykdom?»
«Avviser dere eller sender elever hjem, på grunn av psykiske lidelser?»
«Hvordan balanserer dere hensynet til eleven

og til fellesskapet?»
«Hvilke metoder bruker dere og har dere en plan for helsearbeidet?»
Strekker oss. Skolene har litt ulik tradisjon, kultur og plan for dette, og vi har den lokale kulturen og forventningene med oss inn i diskusjonen. Og så håper vi at de andre skal hjelpe oss til større klarhet, for det er jo så mange dilemmaer: Skolene våre tilbyr attraktive aktiviteter og fag, sosial og praktisk trening, opplevelser og mestring, vennskap og dannelse.
Men skal vi ikke også redde de som

trenger å reddes? Skal vi ikke strekke oss så langt vi kan for å hjelpe elevene med det som virkelig er vanskelig i livet? Skal vi ikke fortsette å samle på historier om elever som ble friskere hos oss, fordi folkehøgskolen ble den etterlengtede familien og det helhetlige tilbudet til den som var syk? Svaret er alltid at jo, vi skal tilby begge deler.
Mangler ressurser. Men mens vi har ressurser til å holde det sosiale og faglige tilbudet på et høyt nivå, mangler vi ofte ressurser til å differensiere og styrke tilbudet til de syke, som ofte krever tett og tidkrevende

Illustrasjon: Shutterstock

«I sum er vi altså ei veldig heterogen gruppe.»

<< individuell oppfølging.

Skolene ønsker ikke å avvise elever. Det er både økonomiske og ideologiske grunner til det. Og internatlederne kjenner også på et stort ansvar for at alle elever skal få fullføre året sitt.

Ulike forventninger. Så på samling møtes vi som både prøver å skape et felles trygt miljø og å hjelpe de syke elevene. I den kristne og den frilynte delen av folkehøgskolen: Der er hun som har blå ringer under øynene etter å ha våket over elever som ikke vil leve. Og der er hun som har satt foten ned og sagt at så syke ungdommer ikke kan bo på internatet. De skal begge vite at de gjør en viktig jobb. Men de vil gjerne vite hvorfor praksis og forventninger varierer.

Lønn og arbeidsvilkår. Det andre store temaet hører hjemme i fagforeninga, og handler om lønn og arbeidsvilkår: I disse sakene kommer skolenes autonomi tydelig fram.

Den nyansatte spør: «Skal det virkelig være sånn? Er alt dette som forventes av meg internatleders ansvar på andre skoler, også? Jeg får ikke tiden til å strekke til!» Hun sier noen ganger: «Jeg synes det er rart at jeg ikke får være med å bestemme i saker som helt klart er innenfor mitt fagfelt.» Hun spør: «Hvor mange ansatte har dere ansvar for? Hvor mange undervisningstimer har dere? Hvor mange tilsyn? Når tar dere ferie?» Og så videre.

Ulikheter. Og hun får ulike svar. De som har vært lenge i stillingen, kan fortelle om utvikling, forhandlinger og tilpasninger, som har forbedret arbeidssituasjonen på én skole, men uten positive ringvirkninger til andre skoler. På samling møtes de:

- Internatlederen som også er leder for kjøkken, renhold og et team av miljøarbeidere.
- Internatlederen som ikke har personalansvar, men som underviser på lederlinjen og har elevsamtaler.
- Internatlederen som går full tilsynsturnus og har lang sommerferie.
- Internatlederen som aldri går tilsyn, som er vertskap for utleie og sommerdrift og som har vanlig fellesferie.
- Internatlederen som er en del av skolens øverste administrasjon og medansvarlig i alle store avgjørelser.
- Internatlederen som ikke blir hørt.
- Internatlederen som skal løse alle elevkonflikter nesten helt alene.
- Internatlederen som er en del av et vel fungerende sosialpedagogisk team med klare felles metoder.

Vi har ulik ansiennitet, vi har fra null til mange års utdanning fra høgskoler og universitet, vi har ulike fagbrev og vi har hatt ulik tilgang til kurs og etterutdanning. Internatlederen med komplisert turnusplanlegging møter oss, som aldri har prøvd det. Vi har ulik kompensasjon for arbeid på kveld og helg, og ulik lengde på arbeidsdagen.

Noen er definert som en del av ledelsen, noen som en del av det pedagogiske teamet, noen som en del av det praktiske teamet, noen som en del av alle avdelinger.

Stillingsinstruksene er i ulik grad oppdatert, og beskriver til tider arbeidsoppgaver og roller som internatlederen ikke lenger innehar.

Vi er med på utenlandsreiser, eller ikke. Vi sjekker romvask sjøl hver uke, eller har flere å delegere til. Vi har ansvar for matsalen, eller kjøkkenpersonalet har det.

På samlingene møtes vi og samtaler, og

ser at arbeidssituasjonen vår ikke bare er ulik på detaljnivå, men også når det gjelder krav til utdanning og erfaring, og når det gjelder organisasjonskart, lønn- og arbeidsvilkår.

Heterogen gruppe. I sum er vi altså ei veldig heterogen gruppe. Noen opplever å ha mer til felles med sosiallærere, med kjøkkenledere, med kontorpersonalet, med helsesøster, med pedagogene eller med internatpersonalet, enn med andre internatledere.

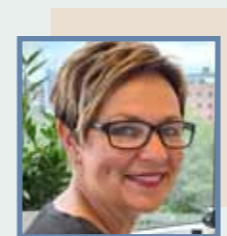
Vi blir ei rotete gruppe å forhandle med for NKE. Og vi blir ei rotete gruppe å forhandle for, for andre fagorganisasjoner.

Nå er det lokale lønnsforhandlinger, og internatlederne kan synes at det er vanskelig å formulere krav. Ansatte i andre fagforbund som organiserer internatledere sier at det er vanskelig å sammenligne oss med andre medlemmer. Vi har flere særordninger når det gjelder oppgaver, fleksibilitet, arbeidstid og krav til grunnutdanning, og det gjør oss vanskelig å plassere.

Rammer og krav. Vi er opptatt av at skolen vår skal fungere optimalt, og strekker oss langt for å få det til å «gå rundt». Men på sikt ville det vært en stor fordel å ha noen klare definisjoner og rammer for hva det innebærer å være internatleder i folkehøgskolen. Med økte krav til formell faglig kompetanse i samfunnet generelt, kan vi tjene på å definere hvilke behov for slik kompetanse folkehøgskolene har, og hvordan det dekkes opp av de ulike stillingene på skolene.

Vi vet at vi gjør en viktig jobb. Internatlederne er noen av de mest fantastiske menneskene jeg har møtt. De fleste elsker jobben sin og legger sjelen inn i den. Men ja. Dette var et hjertesukk, likevel. •

Når er det «gamle» folkehøgskoler sin tur?

Av Anne Tingelstad Wøien,
daglig leder i Folkehøgskolerådet

Regjeringen Solberg skal ha ros for sitt engasjement for folkehøgskolene. Hele 6 nye folkehøgskoler har fått godkjenning de siste sju årene. I år foreslås det to folkehøgskoler til. Dette er bra, men hvor er engasjementet for de «gamle» folkehøgskolene?

Internatkapasitet. Folkehøgskolene har de seinere åra vært mer populære enn på mange år. Som kjent er folkehøgskolene godkjent for et visst antall elever. Skolene kan få tilskudd for opptil 20% flere elever (maks elevtall) enn den godkjente internatkapasiteten. Elever de tar inn ut over dette, får skolene ikke tilskudd for. Utdanningsdirektoratet justerer internatkapasiteten hvert femte år. Dersom en skole har hatt mange elever utover det man har fått tilskudd for disse fem årene, kan man håpe på å få noen få nye elevplasser. Disse plassene «tas» imidlertid fra folkehøgskoler som ikke har vært like heldige med elevtallsutviklingen i samme periode.

Øke elevplasser. Det er ikke heldig, verken for skolene som har elever de ikke

får tilskudd for, eller for skolene som gjerne ønsker å snu utviklingen, å tiltrekke seg flere elever. Uansett har mangelen på elevplasser konsekvenser for folkehøgskolens økonomi. I tillegg har det utfordringer for ønsket om at folkehøgskolene skal være tilgjengelig for alle, uavhengig av bakgrunn – også økonomisk bakgrunn. Om de eksisterende folkehøgskolene ikke får tilskudd til flere elevplasser, blir også muligheten for å sette en lavere kostnad per elevplass, mindre. Dette er en av grunnene til at vi har bedt regjeringen Solberg om å øke antallet elevplasser i eksisterende skoler, og det er grunnen til at vi vil be regjeringen Støre og det nye Stortinget om det samme.

Hele landet. Partiene som har dannet ny regjeringen legger vekt på «vanlige folk» og å «ta hele landet i bruk». Folkehøgskolene er et godt verktøy for å nå nettopp disse målene. Fra gammelt av skulle folkehøgskolene bidra til at bygdeungdommen fikk tilgang til utdanning og oppmuntres og rustes til å ta del i demokratiet. I dag registrerer vi at det er rekordmange by-ungdommer som søker seg til folkehøgskolene. Folkehøgskolene er lokalisert spredt, gjerne på mindre steder, over hele landet.

Byungdom. Vi vet fra undersøkelser av Universitets- og høyskolesektoren at mange studenter blir værende på det stedet de har studert. Vi har ingen tilsvarende undersøkelse for folkehøgskolene, men det er i alle fall grunn til å tro at elevene får god kjennskap til lokalmiljøet de går på skole i og den delen av landet folkehøgskolen deres ligger. Det også grunn til å tro at folkehøgskolene

på denne måten bidrar til økt kunnskap og forståelse hos byungdom for de ulike forutsetningene vi har for å leve på forskjellige streder i vårt langstrakte land. I tillegg utgjør skolene viktige arbeidsplasser på stedet de er lokalisert.

Positiv forskjell. Ja, vi har byskoler, men vi har også mange skoler som er viktige arbeidsplasser i bygda. Arbeidsplasser som kanskje ikke alle tenker så mye over til hverdags. Folkehøgskolerådet oppfordrer derfor alle skolene til å invitere sine lokalpolitikere jevnlig til sin skole slik at man lokalt er godt informert og har god kunnskap om «sin» folkehøgskole. Vi har heller ikke norsk forskning som sier noe om at et folkehøgskoleår bidrar til at elever i større grad blir motiverte for å gjøre ferdig videregående opplæring eller gjennomføre videre studier, men vi vet fra elevundersøkelsene at de fleste elever som har gått et år på folkehøgskole, mener året gjør en positiv forskjell i livet.

Folkehøgskolene er, som vi ser, viktige virksomheter for den nye regjeringens mål om at det er «vanlige folk sin tur» og å «ta hele landet i bruk». De siste åtte årene har det blitt foreslått opprettet om lag 1000 nye elevplasser hvis vi regner med de to som er foreslått i årets budsjett. Alle disse plassene er i nye skoler. Nå er det på tide at det blir «gamle» folkehøgskoler sin tur. •

Illustrasjon: Shutterstock

Åpenhetslov for næringslivet

Retten før sommeren i år vedtok Stortinget en åpenhetslov for næringslivet – noe som er en stor nyhet. Loven slår fast at norske bedrifter som selger varer og tjenester har et ansvar for å forsikre seg om at arbeidsforholdene hos leverandørene ikke bryter menneskerettighetene.

Av Brita Phuthi,

Internasjonal rådgiver Folkehøgskolerådet

Loven gir også norske forbrukere og frivillige organisasjoner rett til å få vite hvilke vurderinger og tiltak norske bedrifter gjør på området.

Daglig leder i Etisk Handel Norge, Heidi Furustøl, i sa i juni til Bistandsaktuelt at den

nye åpenhetsloven gjør at Norge tar internasjonal lederposisjon innen etisk regelverk for næringslivet. Furustøl mener at den nye loven er veldig bra for alle. – Vi får like konkurransevilkår, og det vil ikke lønne seg å ta snarveier.

Aktsomhetsvurdering. Loven vil, ifølge Etisk Handel, gjelde rundt 9000 norske virksomheter. Den vil også få ringvirkninger for mindre selskaper. På sikt kan også disse bedriftene bli omfattet av åpenhetsloven og bli pålagt å utføre aktsomhetsvurderinger. Aktsomhetsvurderinger regnes som den internasjonale gullstandarden for godt samfunnsansvar. Den bygger på FNs veiledende prinsipper for næringsliv og menneskerettigheter (UNGP) og OECDs retningslinjer for ansvarlig næringsliv.

Når loven trer i kraft fra 1. juli 2022

kan folkehøgskoler viser til åpenhetsloven og etterspørre informasjon om hvilke vurderinger og tiltak norske bedrifter gjør for å forsikre seg om at arbeidsforholdene hos leverandørene ikke bryter menneskerettighetene.

Det som ikke fikk flertall i Stortinget, var forslaget om å pålegge virksomhetene som omfattes av loven å offentliggjøre varens produksjonssted. Det er også kun større virksomheter som omfattes av den nye åpenhetsloven, som at gjennomsnittlig antall ansatte i regnskapsåret er 50 årsverk.

Fair & Square. Ett av de mindre selskapene som er opptatt av etikk og åpenhet er Fair & Square som selger etisk mote produsert i Kina. – Den store forskjellen på oss og andre som selger klær er at vi lager alle

Fabrikken til Fair & Square.

klærne vi selger selv. Det som er vanlig er å finne leverandører som kan produsere klærne. Ved at vi produserer selv, på vår fabrikk, er det vi som bestemmer arbeidstiden og vi som utbetaler lønn. Derfor kan vi garantere gode arbeidsforhold. Arbeidsforholdene er tilnærmet lik som vi er vant med i Norge. Vi har 37,5 timers arbeidsuke, fri i helgene, betalt mammapermisjon, sykepenger, pensjon, forsikringer og levelønn, forteller Sigmund Hegstad, konsernsjef i Fair & Square.

Selskapet jobber under prinsippet om fullstendig åpenhet om produksjon og arbeidsforhold, og alle står fritt til å ta kontakt for å få mer informasjon om produksjonsforhold eller produktene.

Avventende. – Jeg er litt avventende til å se hva slags endringer den nye åpenhetsloven

eventuelt vil ha for de som faktisk produserer klærne, sier Hegstad. – Mye av næringslivet er blitt veldig flinke til å snike seg unna ansvar og jeg er nok litt redd de vil klare det nå også. Jeg håper det vil komme en revidering etter hvert som vil stramme inn kravene med konkrete minimumskrav til hvordan arbeidsforholdene må være, legger Hegstad til.

Skolegensere. Folkehøgskoler kan gjerne handle skolegensere eller andre tekstiler fra Fair & Square. – Det som er fint med folkehøgskolene, er at de fleste elevene og ansatte er engasjerte mennesker som ønsker å bidra positivt både lokalt og globalt. Da prioriterer de gode arbeidsforhold over å få billigst mulig klær, forteller Hegstad. – Vi har allerede flere folkehøgskoler som kunder og de har sammen med oss allerede bidratt til endring.

Folkehøgskoler er velkomne til å invitere Fair & Square til å fortelle om tekstilbransjen og hva de gjør. – Hvis man velger å handle hos oss er foredraget gratis! legger Hegstad til. •

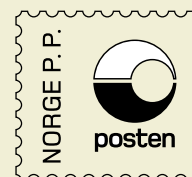
Les hele åpenhetsloven her (trer i kraft 01.07.2022): <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/2021-06-18-99>

Bistandsaktuelt: <https://www.bistandsaktuelt.no/nyheter/2021/norge-far-verdens-beste-aphenhetslov-for-naringslivet/>

Illustrasjon: Karoline Holhjem Soldal

Du trenger ikke være ansatt i folkehøgskolen eller være medlem av NKF for å abonnere på steg. Abonnement tegnes hos Hilde på NKF-kontoret: hilde@ikf.no. Kr 200 for ett år.

TEMA FOR NESTE NUMMER: Folkehøgskole for alle
Frist for innlevering av stoff: 24. januar